cleſiæ Matrimonio dirimens impedimentum eſſe, quæ primum prohibuit tantum Deo conſecratis viris, aut virginibus Matrimonium contrahere, ac deinde etiam contractum dirimere voluit.)

IV. *Cognatio*. Triplex eſt cognatio dirimens Matrimonium. Prima dicitur legalis, & eſt vinculum, ſeu propinquitas perſonarum orta ex adoptione perfecta, per quam perſona extranea aſſumitur in filium vel filiam, ac hæredem neceſſarium, & tranſit in patriam poteſtatem adoptantis. Hæc Matrimonium dirimit in perpetuum inter adoptantem, & adoptatum adoptatique poſteros uſque ad quartum gradum incluſive; inter adoptatum ſeu adoptatam, & filios aut filias adoptantis, ſed ſolum uſquedum liberi ſint a poteſtate patria per mortem adoptantis, vel per emancipationem, c. un. *de cognat. legali*.

✠ 1. Duæ ſunt ſpecies adoptionis, quarum altera adrogatio dicitur, altera generali vocabulo adoptio appellatur. Adrogationis hæc ſunt propria. 1. Quod eorum tantum eſt, qui ſunt ſui juris. 2. Quod fieri debet auctoritate Principis. 3. Adrogatus tranſit in poteſtatem Adrogantis, ſitque ejus hæres neceſſarius. Porro rogabatur & qui adoptabat & qui adoptabatur; ille, an vellet eum, quem adoptaret, ſibi juſtum filium eſſe; hic, an id fieri pateretur, unde & adrogationem dictam eſſe ſcribit Cajus *l. 2. Dig. de Adoptionib.* Adoptio ſimplex eorum eſt, qui ſunt in poteſtate, ſitque auctore Patre, qui in poteſtate habet imperium magiſtratus; per hanc adoptatus neque a naturalis Patris vel Avi poteſtate egreditur, neque adoptivo Patri ex teſtamento neceſſario ſuccedit, ſed tantum ſuccedendi jus habet ab inteſtato; primam non alteram impedimentum matrimonio præſtare communis eſt Theologorum ſententia.

Aſſumptio *perſonæ extraneæ*, ideſt perſonæ quæ non eſt in poteſtate adoptantis, ut in ea ſunt hæres, vel filius: unde perſona etiam conſanguinea adoptari poteſt, quia eſt extranea hoc ſenſu, quod eo careat conjunctionis gradu ad quem adoptator in *filium*, vel *filiam*, vel *neptem*, *& deinceps*, quia ex *leg. Nec apud, cod. de hæred. inſtit.* non poteſt quiſquam adoptari in fratrem, vel parentem. Hæ duæ ſpecies cognationis legalis etiam ſoluta adoptione per mortem adoptantis, vel per emancipationem adoptati matrimonium dirimunt.

Quare facilior eſt modus efficiendi, ut filius adoptatus cum filia carnali adoptantis contrahere poſſit, ſi eorum alteruter ſecundum formam civilium legum emancipetur.

1. Ab iſta ſpecie legalis cognationis excludendi ſunt primo nati illegitimi adoptantis; hi enim non cenſentur eſſe in poteſtate Patris ſui, *§. ult. Inſtit. de nupt.* 2. eadem ratione emancipati, quæ eſt probabilior opinio, *Covar. in ep. par. 2. c. 6. §. 5.* 3. excludendi ſunt fratres, & ſorores adoptivi, hi enim, ſi ſint ex diverſa familia, inter ſe contrahere nullo jure prohibentur. Vid. *Covar.*

2. Conditiones a civili jure præſcriptæ ut quis poſſit adoptare, iſtæ ſunt. 1. ut adoptans ſit ſui juris. 2. major viginti quinque annis. 3. ut ſit maſculus; fœminæ namque adoptari quidem poſſunt, ſed non adoptare niſi ex privilegio. 4. ut adoptans habeat naturalem generandi potentiam. Non tamen excluduntur ii, qui cum a nativitate habuiſſent illam, ex accidenti amiſerunt, aut ſecti gladio, aut facti ex morbo eunuchi: ſed excluduntur frigidi ex natura *leg. 2. dig. de adopt.* 5. ut adoptans ſit ejus ætatis, quæ adoptati ætatem excedat annis decem & octo. 6. ut perſona extranea cum adoptatur præſens ſit adoptanti, & in adoptione conſentiens, non enim fieri poteſt per litteras, aut per procuratorem adoptio, *l. neque & l. poſt mortem finali dig. de adoptionib.* conſule *inſt. lib. 1. tit. XI. de adopt.*)

Secunda eſt cognatio ſpiritualis, quæ eſt vinculum, ſeu propinquitas perſonarum jure Eccleſiaſtico inducta, ratione Baptiſmi, & Confirmationis. Irritat Matrimonium inter baptizantem, & baptizatum, baptizatique Patrem, & Matrem; nec non inter Patrinos ſeu ſuſceptores, & baptizatum, baptizatique Patrem, & Matrem; item inter confirmantem, & confirmatum, confirmatique Patrem, & Matrem. Inter hos, & non plures contrahitur, ex Conc. Trid. ſeſſ. 24. c. 2.

Porro non contrahitur a Procuratore, ſed a ſolo mandante, ut teſte Fagnano reſolvit Sac. Congreg. Nam hic ſolus a Parentibus baptizandi deſignatur, & Patrinus reputatur, & ut cauſſa principalis ſuſcipit ac tangit per Procuratorem tamquam per inſtrumentum, qui non agit nomine ſuo ſed mandantis. Contrahitur tamen etiam a Laico baptizante in caſu neceſſitatis; qui proinde non poteſt ducere puellam a ſe baptizatam, vel ejus Matrem

✠ 1. Excipe hunc ſolum caſum, patrem ipſum, qui prolem propriam, modo tamen legitimam, in caſu neceſſitatis baptizat c. *ad limina* 3. q. 1. cap. *ſi vir de cognat.* Dixi, *prolem legitimam*: nam ſi pater in caſu neceſſitatis baptizat filium quem ex concubina ſuſcepit, cognationem cum ea contrahit, itaut illam in uxorem ducere nequeat. Diſparitatis rationem hanc reddunt Theologi, quia legitimi conjuges habent jus acquiſitum petendi debitum, quo non debent privari propter opus religioſum, & laudabile; concubinarius vero nullum jus habet petendi a concubina debitum.

2. Error facti in ſuſcipiente impedit, ſive in patre reſpectu propriæ prolis, ſive in alio quocumque, ne impedimentum cognationis ſpiritualis contrahat. Prob. 1. pars ex *cap. 2. de cognat. ſpiritual.* Ubi ſic loquitur Alexander III. *ſi vir vel mulier ... ex ignorantia filium ſuum de ſacro fonte ſuſceperit, eos ignorantia excuſare videtur.* Prob. 2. pars, quia etſi ad contrahendam cognationem hanc neceſſaria non ſit intentio ejuſdem contrahendæ, ut male cenſent aliqui apud Sanchez lib. VII. diſp. 58. at certe neceſſaria eſt intentio fungendi munere patrini, cum nemo ſimpliciter invitus poſſit patrinus conſtitui: ſed qui per errorem levat filium Petri, exiſtimans ſe levare filium Joannis, intentionem hanc non habet, ergo non contrahit cognationem ſpiritualem cum filio aut parentibus Petri, neque etiam cum filio, aut parentibus Joannis: quia revera non ſuſcipit filium Joannis; Secus dicendum, ſi habeat intentionem ſuſcipiendi puerum præſentem, quiſquis ille ſit. Ita Sanch. ibid. n. 7. Bonacina n. 7. & alii. Longe alia ratio eſt de eo qui baptizat filium unius, credens ſe alterius filium baptizare, quia miniſter Sacramenti tenetur habere animum & intentionem baptizandi perſonam præſentem, quæcumque ea ſit, ne irritum faciat Sacramentum.

3. Multi exiſtimant cognationem ſpiritualem non contrahi ab eo qui infantem ſuſciperet extra baptiſmum ſollemnem.

4. Suſceptores, ſeu Patrinus, & Matrina poſſunt inter ſe matrimonio jungi, quia inter eos nulla exurgit cognatio. Sacra Congreg. Cardinalium Concil. Trident. Interpretum cenſuit, non Confirmatum, ſi ſuſcipiat aliquem in Sacramento Confirmationis, non contrahere cognationem ſpiritualem, vide Genet. de Matr. cap. 6.

5. Sedes Apoſtolica difficilius diſpenſat in impedimento cognationis ſpiritualis, quam in impedimento cognationis carnalis, ut advertit Fagnanus in *c. ex litteris, de cognat. ſpirituali*, ubi ſubdit etiam, ei qui carnaliter cognovit perſonam, cum qua cognatione ſpirituali junctus erat, ſi diſpenſationem petat, non ſolum cognationem, ſed etiam crimen admiſſum, in ſupplicatione exprimendum eſſe. Is enim conſtans eſt curiæ Romanæ ſtylus: ſtylus autem jus facit. Ita Pyrrhus Corradus lib. VIII. c. 8. n. 12.)

Tertia eſt cognatio naturalis, quæ dicitur conſanguinitas, & eſt propinquitas ſeu conjunctio ſanguinis inter perſonas, vel ab eodem ſtipite propinquo deſcendentes, ut ſunt Fratres, & cognati, vel quarum una deſcendit ab altera, ut ſunt pater, & filia, avus, neptis &c. Hæc diſtinguitur per lineas, & gradus.

Linea eſt ordinata ſeries perſonarum ſanguine junctarum, conſtans certis gradibus, & duplex eſt, nempe recta, & tranſverſa ſeu collateralis.

Linea recta eſt ordinata ſeries aſcendentium, & deſcendentium, ab eodem ſtipite directe procedentium, quorum ſcilicet unus ab altero deſcendit, ut Patris, Filii, Nepotis, Pronepotis &c. In hac linea juxta jus Canonicum non computatur perſona, quæ eſt communis ſtipes, id eſt, ex qua aliæ ducunt originem.

Collateralis ſeu tranſverſa eſt ea, quæ continet perſonas deſcendentes quidem ab uno communi ſtipite, ſed quarum nulla deſcendit ab altera: unde dicuntur collaterales, ut ſunt frater, & ſoror, conſobrinus, & conſobrina &c. Per gradum hic intelligitur diſtantia perſonarum conſanguinearum inter ſe a communi ſtipite.

Ad cognoſcendos gradus hæ ſunt regulæ. 1. In linea recta tot ſunt gradus, quot generationes ſeu perſonæ, dempto ſtipite: ſive tot gradibus una perſona diſtat ab alia, quot generationibus ſeu perſonis inferior a ſtipite deſcendit. Sic filius vel filia diſtat a Patre, & Matre uno gradu; Nepos vel Neptis ab Avo, & Avia duobus gradibus; & ſic deinceps. 2. In linea collaterali, ſi perſonæ æqualiter a communi ſtipite diſtent, eo gradu inter ſe diſtant, quo diſtant ab eodem ſtipite, ſive tot gradibus inter ſe diſtant, quot generationibus deſcendunt a communi ſtipite. Sic frater, & ſoror ſunt in primo gradu, conſobrini ſeu liberi fratrum in ſecundo, horum filii in tertio, & ita deinceps, c. *Ad ſedem* 35. q. 5. Nam cum adæquata horum conjunctionis ratio ſit unio cum ſtipite, non poſſunt magis, aut minus inter ſe diſtare, quam a ſtipite.

Si vero perſonæ inæqualiter diſtent a communi ſtipite, in eo gradu ſe contingunt, quo remotior diſtat a ſtipite. Nam perſonæ collaterales non debent magis, aut minus inter ſe diſtare, quam una diſtet a ſtipite, qui eſt horum propinquitatis ratio. Unde filia, & frater Patris ſunt conſanguinei in ſecundo gradu; & ſi una ſit in quinto, altera in quarto, cenſentur eſſe inter ſe in quinto, ſicque inter illas non eſt impedimentum, c. *Vir de conſanguin.*

✠ S. Pius V. in Conſt. *Sanctiſſimus* 1566. ſtatuit, *quod de cetero in quibuſcumque diſpenſationibus conſanguinitatis & affinitatis*, excepto ſolum primo gradu, de quo ſtatim, *ſufficiat remotiorem tantum gradum exprimere*.

Circa hæc caute obſervandum 1. Regulam, quæ ſtatuit, ut in linea tranſverſa gradus remotior ad ſe trahat propinquiorem, non ita eſſe generalem, ut nullas patiatur exceptiones. Si enim gradus propinquior ſit gradus primus, gradus vero remotior non eat ultra quartum, obreptitia erit diſpenſatio ſine gradus propinquioris mentione obtenta, cum *in eo primo gradu Sanctitas Sua nunquam diſpenſare intendat*, ut expreſſe tradit S. Pius V. in ſup. citat. Conſt. Dixi, *ſi gradus remotior non eat ultra quartum*; ſi enim ex iis, qui contrahere volunt, alter eſſet in primo gradu, alter in quinto, nulla opus eſſet diſpenſatione, ut ſanior pars Theologorum docet poſt Covarruviam, cujus deciſioni ſubſcribit auctor collat. Pariſ. Tom. 2. pag. 160. Idipſum docere videtur Pyrrhus Corradus lib. 7. *praxis diſpenſationum Apoſtol.* c. 7. n. 72. quia, inquit, licet unus tantum ſit in quinto gradu, omnes tamen cenſentur eſſe in eodem quinto gradu. Contrarium docet Tournely in Tract. de Matrimonio, & pro ſe adducit Corradum, in quo nihil reperi quod ejus faveat opinioni.

Obſervandum 2. Quod S. Pius V. ſtatuendo *ut gradus remotior trahat ſecum propinquiorem*, ſimul ſtatuerit, ut qui in aliis, ultra primum, gradibus omiſerint gradum propinquiorem, declaratorias ab Apoſtolica Sede litteras obtinere teneantur, quibus conſtet diſpenſationem ſine mentione gradus propinquioris habitam, de *ſubreptionis*, vel *obreptionis vitio notari non poſſe*. Quæritur autem, an eæ litteræ ſint neceſſariæ ut diſpenſatio valide executioni mandetur? Aſſerunt Gallorum aliqui, ſed alii melius negant poſt Sylvium hic qu. 54. ar. 4. Salman. 1. ar. 9. c. 14. Pontas V. *Diſpenſe de mariage*, caſ. 13. niſi timeatur ſcandalum plebis, quæ quandoque exiſtimat gradum propinquiorem debere computari. Si tamen etiam in caſu ſcandali prædictæ litteræ non peterentur, diſpenſatio non deſineret eſſe valida.

Nec nocent Brevia duo, alterum quidem Urbani VIII. 1624. alterum Innoc. X. in quibus declaratur, Officiales quoſdam invalide diſpenſaſſe cum partibus, quæ remotiori tantum expreſſo gradu litteras declaratorias ſuper propinquiori gradu non obtinuerant, quia ut bene notat Corrad. num. 71. Juſtis lib. 2. cap. 13. Reinffeſt. 172. Officiales non poſſunt valide exequi prædictam diſpenſationem, niſi partes antea prædictas litteras obtinuerint; quia licet diſpenſatio, quæ tacito propinquiori gradu obtenta fuit, nec ſubreptitia, nec obreptitia ſit, ut conſtat ex citata S. Pii V. Conſt. ea tamen prædictas litteras requirit pro foro externo, ut non ſolum licite, ſed & valide executioni mandetur. Dixi pro foro externo, quia

ſi diſpenſatio pro foro interno petatur, nec propinquioris gradus expreſſio, nec litteræ declaratoriæ requiruntur, ut ait Reinffeſt. n. 181.

Quia tamen omnis & quæcumque ſcrupuli cauſſa in hiſce materiis reſecanda eſt, ſolliciti eſſe debent, qui in gradu mixto diſpenſationes petunt, ut gradus propinquior ſemper exprimatur; idque ad validitatem executionis neceſſarium cenſent, ut dixi, Galli non contemnendi Auctores. Obſervandum deinde in gradu inæquali ſeu mixto, qui gradum primum attingit, (puta ſi patruus filiam ſororis ſuæ, vel amita filium fratris ſui ducere velit) exprimendum eſſe quis ſexus ſit in primo gradu, an vir, an mulier, quia longe difficilius conceditur, ut filius ſororis, vel fratris in uxorem ducat amitam, quam patruus aut avunculus ſororis, vel fratris filiam. Et hoc merito conſtitutum eſt; quia honeſtati & ordini repugnare videtur, ut amita, quæ jure naturali ſuperior eſt filio fratris ſui, & quæ quaſi alia mater certam in eum auctoritatem habere debet, eidem nubat, eique tamquam capiti ſubjecta ſit. Quæ ordinis ſubverſio locum non habet, cum patruus fratris, vel ſororis filiam ducit in uxorem, quia hæc inferior, & ſubjecta manet, ut antea erat.

Obſervandum 3. In exprimendo gradu mixto ſeu inæquali ſemper incipiendum eſt a gradu maſculi, ſive is propinquior, ſive remotior ſit. Sic relatio materteræ ad filium fratris dicitur a ſecundo ad primum; relatio vero patrui ad filiam ſororis vel fratris, dicitur a primo ad ſecundum.)

Conſanguinitas in quolibet gradu lineæ rectæ irritat Matrimonium ſaltem jure humano, ex reſp. Nicolai I. ad conſulta Bulgar. c. 39. ibi: *Inter eas perſonas, quæ parentum liberorumve locum inter ſe obtinent, nuptiæ contrahi non poſſunt, veluti inter Patrem & Filiam, vel Avum & Neptem, vel Matrem & Filium, vel Aviam & Nepotem, uſque ad infinitum*. Immo juxta multos etiam jure naturali, ſaltem ſecluſa neceſſitate extrema conſervandi ſpeciem humanam; tum quia concubitum inter aſcendentem & deſcendentem refugit ipſa natura, ut valde indecentem; & gentes omnes ratione naturali duce eum nefandum habuere, ut patet ex l. ult. c. de *rit. nuptiarum*, ubi dicitur: *Jure gentium inceſtum committit, qui ex gradu aſcendentium vel deſcendentium uxorem duxerit*. Tum quia eſt conrra reverentiam debitam progenitoribus: nam per conjugium fit æqualitas, ſeu mutua ſubjectio quoad debitum, & per actum conjugalem turpitudo quædam alterius revelatur, ex c. 18. *Levit*. Quod repugnat reverentiæ, quam deſcendentes debent aſcendentibus: omnes quippe aſcendentes habent rationem principii, & ſuperioris; deſcendentes vero loco liberorum habentur, cum cauſſa cauſſæ ſit etiam cauſſa cauſſati. Deus autem ut naturæ auctor, & matrimonii inſtitutor, non cenſetur conceſſiſſe poteſtatem contrahendi matrimonium per ſe habens indecentiam ac repugnantiam cum natura rationali; & nemo habet poteſtatem tradendi dominium corporis ſui, niſi dependenter a Deo, qui eſt ſupremus rerum ac jurium omnium Dominus. Certe omnes fatentur, nullum eſſe jure naturæ matrimonium in primo gradu, ut inter Patrem & Filiam, aut Matrem & Filium, quia id exigit reverentia ſpecialis ſuo principio immediato debita.

Conſanguinitas in linea collaterali nunc irritat matrimonium duntaxat uſque ad quartum gradum incluſive, c. *Non debet de conſanguin.* ex Concil. gener. Later. IV. cum antea uſque ad ſeptimum dirimeret; & quidem juxta multos jure naturali in primo gradu, ut inter fratrem & ſororem, extra neceſſitatem conſervandi, vel propagandi genus humanum. Quia conjugium fratris cum ſorore continet gravem indecentiam, ut patet ex communi ſenſu hominum etiam Ethnicorum, qui has nuptias ſemper exhorruere: unde Abraham, *Geneſ.* XII. judicavit Ægyptiis perſuaſum iri Saram non eſſe uxorem ſuam, ſi putarent eam eſſe ejus ſororem. In aliis vero ſolo jure humano, cum in ſecundo gradu poſſit Papa diſpenſare, ex Concil. Trident. ſeſſ. 24. c. 5. & infidelium matrimonia in eo gradu valida ſint, ex c. 8. *de divort*. Ratio autem impedimenti conſanguinitatis, & affinitatis eſt. 1. Ob reverentiam quam ipſi conſanguinei ſibi mutuo debent propter originem ab eodem ſtipite tractam, & ſanguinis communionem. 2. Ad removendum periculum fornicationis, ſeu inceſtus, a quo valde arcet impotentia matrimonii ſecum ineundi: nam alioqui cum conſanguinei & affines, aut in eadem domo commorentur, aut paſſim ſe inviſant, & familiari conſuetudine utantur, magnus fornicationi pateret aditus. 3. Ad amicitiæ vincula protendenda cum extraneis.

Nota. 1. Conſanguinitas inter duas perſonas poteſt eſſe duplex ex duplici capite. 1. Quia ſunt duo ſtipites: ut ſi duo fratres contrahant cum duabus feminis inter ſe conſobrinis, liberi ex his duobus conjugiis nati erunt in ſecundo gradu ex parte Patrum, & in tertio gradu ex parte Matrum, & tunc dicuntur eſſe in ſecundo & tertio ex duobus ſtipitibus. 2. Quia licet ſit unus ſtipes, ab eo deſcendentes inter ſe Matrimonia contraxerunt, ex quibus nati liberi ſunt dupliciter conſanguinei. Cum autem eſt duplex conſanguinitas, tunc eſt quoque duplex impedimentum, quod exprimi debet in petitione diſpenſationis.

Nota 2. Graviter peccaret, qui etiam propter mortis periculum ſine diſpenſatione abſolute contraheret cum perſona conſanguinea, vel affini in gradu prohibito, & copulam exerceret. Nam tunc cum Matrimonium ſit nullum, copula eſſet fornicatio, immo inceſtus lege naturali prohibitus. *Azor.*

Nota 3. Spuriorum duorum liberi ac nepotes contrahunt eadem impedimenta Matrimonii inter ſe, & cum legitimis parentum filiis ac nepotibus. Quia hæc fundantur in communione ſanguinis ejuſdem, qui perinde ſpuriis ac legitimis communicatur.

✠ Qui forte cum impedimento conſanguinitatis *ſcienter Matrimonium* contrahere præſumpſerit, debet ex Concil. Trid. ſeſſ. 24. c. 5. ſeparari ab ea, quam duxit, abſque ulla *ſpe diſpenſationis conſequendæ; idque*, ait Sancta Synodus, *in eo multo magis locum habeat, qui non tantum matrimonium contrahere, ſed etiam conſummare auſus fuerit. Quod ſi ignoranter id fecerit, ſi quidem ſollemnitates requiſitas*, ac proclamationes, *in contrahendo matrimonio neglexerit, eiſdem ſubjiciatur pœnis; non enim dignus eſt, qui Eccleſiæ benignitatem facile experiatur, cujus ſalubria præcepta temere contempſit. Si vero ſollemnitatibus adhibitis impedimentum*

ali-

aliquod poſtea ſubeſſe cognoſcatur, cujus ille probabilem ignorantiam habuit, tunc facilius cum eo, & gratis diſpenſari poterit. Non video cur hic Neapolitani hujus operis Editores addunt, *ſi nempe aliunde adſit ſufficiens diſpenſandi cauſſa*. Cur enim, qui bona fide ignorato impedimento matrimonium contraxit, & opere etiam fortaſſe conſummavit, cognito deinde impedimento, omnia alia remota cauſſa, ob hanc unice, quod jam matrimonium bona fide cum illa inierit muliere, diſpenſationem habere non poterit? Id ſane apud Tridentinos Patres tantum valuit, ut ſufficiens eſſe crediderint ad faciliorem reddendam diſpenſationem, ac innuere ſatis videntur hujuſmodi diſpenſandi motivum tale eſſe, ut ad alia motiva comparatum faciliorem diſpenſationem reddat. Si conſideretur, quam difficile ſit hujuſmodi hominibus ſeparari, & quæ ex hac ſeparatione ſequi poſſent incommoda, nemo dubitabit, quin Eccleſiæ hæc unica ſufficiens ſit diſpenſandi, ac facile etiam diſpenſandi cauſſa.

Variæ aſſignantur cauſſæ, ex quibus Romani Pontifices ab impedimento ſive conſanguinitatis, ſive affinitatis diſpenſare conſueverunt. Earum vero aliæ vocantur *honeſtæ*, quæ ſcilicet nullum oratoribus probrum, & dedecus imprimunt. Aliæ ex oppoſita ratione vocantur *infamantes*. Cauſſæ honeſtæ ad tredecim revocantur.

Prima eſt *Anguſtia loci*: cum nempe locus originis adeo anguſtus eſt, ut oratrix ſeu mulier nullum in eo reperire poſſit paris ſecum conditionis, cui nubat, niſi conſanguineum vel affinem. Hæc clauſula ſolitarie ſumpta non prodeſt iis, qui ſunt in gradibus propinquis: neque iis, qui urbes Epiſcopales incolunt: niſi certum ſit eas *non excedere numerum trecentorum focularìorum*: & in hoc caſu exprimi debet qualitas perſonarum, *ut ſint ex honeſtis familiis, quæ tamquam cauſſa veniunt verificanda*. Ita Pyrr. Corrad. lib. 7. prax. diſpenſ. cap. 5. n. 44. quem citat, & ſequitur Auct. Collat. Andeg. pag. 37.

Sed quid juris, ſi oratrix paris conditionis hominem inveniat in loco ei vicino, in quo commoratur?

Reſp. Sanchez lib. 8. diſp. 19. n. 13. & Pyrr. ibid. n. 35. diſpenſationem valere; tum quia alioqui reſponderet Papa ſub hac conditione, quam tamen non ponit, *dummodo in alio loco vicino ſuæ patriæ virum paris conditionis invenire nequeat*: tum quia durum exiſtimatur feminam cogi extra proprium oppidum nubere, ne ſic parentum conſortio deſtituta maneat; tum quia id eſt a Sac. Card. Congr. declaratum per hæc, quæ refert Sanchez verba: *Clauſula illa, quæ diſpenſationibus occaſione datis incompetentiæ apponi ſolet, videlicet quia virum ſibi non conſanguineum vel affinem paris conditionis invenire nequit, verificatur, & juſtificatur per diligentiam dumtaxat præſtitam in ipſo loco mulieris, & non in locis circumvicinis*. Porro nomine loci, ob cujus anguſtiam conceditur iſta diſpenſatio, non intelliguntur *ſuburbia Civitatis, licet aliquantulum ab eo diſtent, quamvis ſi per milliare ſive paullo minus diſtent, licite videatur hujuſmodi cauſſam admitti poſſe, prout admiſſam diu vidimus*, inquit ſæpe citatus Pyrrhus n. 42. Addit Auctor. Collat. Pariſ. tom. 3. pag. 453. quod durum eſt reſpectu puellæ, ut a familiæ ſuæ ſinu egrediatur, alio ſibi maritum quæſitum, non habere locum in maſculo, qui facilius alium in locum traſmigrare poteſt.

Secunda cauſſa præcedenti affinis, eſt *anguſtia locorum*, originis nempe & domicilii, ſcilicet cum oratrix in aliam v. gr. diœceſim, vel in alium diœceſis locum ſe tranſtulit, tunc enim exprimitur utrumque locum adeo anguſtum eſſe, ut in neutro reperire illa poſſit hominem ejuſdem ſecum conditionis, niſi affinem & conſanguineum. Pyrrhus ibid. c. 2. n. 8. & 9. Cauſſam hanc multi prætereunt, ideoque cum præcedente confundere videntur.

Tertia cauſſa eſt *anguſtia locorum* non quidem ſimpliciter, ſed cum clauſula hac: *Quod ſi oratrix extra dictum locum nubere cogeretur, dos quam ipſa habet non eſſet competens neque ſufficiens, ut cum ea invenire poſſet virum, cui juxta ſtatus ſui conditionem nuberet*. Et hæc quidem clauſula non requiritur in omnibus gradibus, ſed tantum in quibuſdam propinquioribus, v. gr. in ſecundo, & tertio a communi ſtipite: quia quo propinquior eſt conſanguineorum, vel affinium gradus, eo major & urgentior requiritur cauſſa ad diſpenſandum.

Quarta cauſſa eſt *incompetentia dotis* oratricis, quæ vel indotata manebit, vel ſaltem idoneam & ſtatui ſuo convenientem fortunam non inveniet, niſi conſanguineo, vel affini nubat. Et hæc cauſſa admodum juſta eſt, ne puella, ſi innupta manſerit, incontinentiæ periculum ſubeat. Si vero viro inæquali nupſerit miſere vivat, cum inæqualia conjugia triſtes effectus parere conſueverint. Ceterum nihil intereſt, an oratrix dotanda ſit ab eo ipſo, cui nubet, an ab alio, qui eam in hujus matrimonii gratiam dotare velit. Ita Corrad. lib 7. c. 2. n. 48. ubi duo notatu digna ſubnectit. 1. Non vitiari diſpenſationis Breve, etſi is, qui puellam ducere vult, aſſerat ſe eam dotare velle, cum tamen alius in oratoris gratiam id facturus ſit: quia mendacium iſtud eſt in re, quæ ad diſpenſationem nihil confert. 2. Dotem, quæ ſufficit ut puella virum ſibi parem ducat in vicinia, vel alio quovis loco extraneo, ſed quæ inſufficiens eſt ut eadem nubat viro pari in proprio loco originis, merito judicari incompetentem. Liquet id ex declaratione Sac. Congr. ſuperius allata, atque ex allegatis ibidem rationibus. Idipſum docet Sanchez l. 8. diſp. 19 n. 29.

Idem cum prædictis auctoribus dicendum, ſi femina dotem quidem habeat, ſed adeo litibus involutam, ut ipſam ſine ſtudio viri ſolertis, & induſtrii recuperare, tueri, & conſervare non poſſit. Si enim vir litem in ſe ſuſcipere, & ratione vel peritiæ, vel auctoritatis, qua pollet, eamdem ad felicem exitum perducere valeat, merito poſtulabitur, & obtinebitur diſpenſatio, quia pietatis eſt mulieri auxilio deſtitutæ, ne bonorum jacturam ſubeat, provide opitulari. Idipſum potiori jure verum erit, cum lis eo matrimonio, & non aliter extingui poteſt, quia alia tunc accedit cauſſa, nempe bonum pacis.

Duo hic moventur dubia. Primum eſt, an dote carere cenſeatur puella, quæ ſatis habet boni ut viro paris conditionis nubat, non autem ut nubat conſanguineo, vel affini, ſed ditiori aut potentiori, qui ejuſdem nuptias exoptat? Alterum eſt, an etiam do-

FIGURA AD DIGNOSCENDUM DIVERSOS CONSANGUINITATIS GRADUS.

				IV. Abavus, Abavia.				
			IV. Propatruus, Proamita.	III. Proavus, Proavia.	IV. Proavunculus, Promatertera.			
			III. Patruus magnus, Amita magna.	II. Avus, Avia.	III. Avunculus magnus, Matertera magna.	IV. Proavunculorum Filius, & Filia.		
		IV. Propatruorum Filius, Filia.	II. Patruus, Amita.	I. Pater, Mater.	II. Avunculus, Matertera.	III. Magnorum Filii.	IV. Proavunculi, aut Materteræ Nepotes.	
	IV. Propatruorum Nepotes.	III. Patrui Magni Filii.	I. Frater & Soror Conſanguinei.	Perſona de qua agitur, ſive ſtipes.	I. Frater, & Soror Uterini.	II. Conſobrinus, Conſobrina Germani.	III. Magnorum Nepotes, & Sobrini.	IV. Proavunculi Pronepotes.
IV. Propatruorum Pronepotes.	III. Patrui Magni Nepotes, qui Sobrini.	II. Conſobrinus Conſobrina Germani.		I. Filius, Filia.		II. Uterinorum Filii.	III. Avunculi, aut Materteræ Nepos.	IV. Magnorum Pronepotes.
IV. Patrui magni Pronepotes.	III. Conſobrini, ſeu Patruelis Filii.	II. Filii Fratris		II. Nepos, Neptis.			III. Illorum Nepotes Uterinorum.	IV. Avunculi Pronepos.
IV. Patruelis. Nepotes.	III. Fratris Nepotes.							IV. Uterinorum Pronepotes.
IV. Fratris Pronepotes.								

tem non habere dicenda ſit ea, quæ quidem de facto nihil poſſidet, ſed parentes habet divites?

Reſp. Ad primum negative. Neque enim ea eſt Eccleſiæ intentio, ut faveat puellis gradum ſuperiorem ambientibus, ſed tantum ut eaſdem liberet a periculo incontinentiæ, & ab incommodis, quæ inæqualia conjugia comitari ſolent. Ab iis vero liberantur viris nubendo paris conditionis, & fortunæ. Ita Sanchez ib. n. 17. Pontius l. VIII. c. 1. n. 23. Reinffeſt. tom. 4. in append. n. 83. & alii contra Navarr. Ledeſmam &c.

Reſp. Ad alterum etiam negative cum ſanioribus Juris conſultis, quos ſequitur Pontas V. *Diſpenſe de mariage* caſ. 30. Ratio eſt; quia quæ divites habet parentes, jus habet eoſdem compellendi, ut idoneam dotem juxta facultates ſuas ſibi ſubminiſtrent, prout habetur l. fin. cod. *de dotis promiſſione*. Hinc Pyr. Corrad. l. VII. cap 2. n. 23. *Parum refert*, inquit, *quod juxta præſentem ſtatum nihil habeat illa, quæ jus habet ſuccedendi in bonis parentum, ac eos compellendi ad illam dotandam ſtatim juxta ipſius oratricis qualitatem .... quod procedit etiamſi pater ob aliquam cauſſam recuſaret illam dotare ... unde in hoc caſu deſtinatum habetur pro facto. Idipſum* docet Fagnanus in c. 1. *de magiſtris* n. 6. *divitiæ Patris*, inquit, *arguunt divitias filii etiam nihil actu habentis.*

Aliter diſcurrendum erit. 1. Si pater ſit quidem dives, ſed plures habeat filios, quibus, præſertim maſculis, non tantum dare queat, quantum dandum eſt filiæ, ut hæc juxta ſtatum ſuum nubat. Ratio eſt, quia Pater non tenetur puellam ceteris filiis præponere, immo nec id aliquando poſſet ſine injuſtitia, unde tunc verum eſt filiam congrua dote carere. 2. Si puella, licet moralem habeat certitudinem conſequendæ dotis ſive ex teſtamento ſive aliter, aut habere ſe credat, iis tamen bonis nonniſi poſt tempus moraliter longum potiri debeat. Ratio eſt; tum quia cum ad iſta nullum adhuc jus habeat, & hominis voluntas mutari poſſit, vere adhuc dicitur pauper & dotis inops: tum quia cum onera matrimonii ſtatim ac ipſum matrimonium incipiant, ſtatim requiritur dos in re præſens, non autem ſufficit futura in ſpe. Ita ferme Sanchez, Pontius, &c. Ex quibus cum prædictis Theologis colliges, quod ſi, ut ſæpe contingit, parentum bona ita ſe habeant, ut ii, dum vivunt, non poſſint parte ſe bonorum privare ad competentem filiæ dotem, neceſſaria filia cenſebitur dote carere: quia ex bonis aliquando ſolum adventuris, & quæ hic & nunc a parentibus dari non poſſunt, actualia matrimonii onera ſuſtineri nequeunt. Conſule Sanch. l. VIII. diſp. 19. n. 52. & Pyrrhum Cor. l. 7. c. 2. n. 12. qui merito notat incompetentiam dotis cauſſam eſſe verificatu admodum difficile, & circa quam attentione opus eſt maxima, ut devitentur *fraudes quæ deſuper evenire poſſunt*, cum oratoris executoriſque animarum jactura. Addit falli etiam eos, qui dotis incompetentiam cum paupertate confundunt, eamque ſatis eſſe credunt, ut oratores *evadant ſolitam ſolutionem expenſarum in diſpenſatione requiſitarum*. Alias plures cauſſas diſtinctim affert Pyrrhus, quæ ad prædictas referri poſſunt.

Quinta cauſſa eſt *bonum pacis*, ſive inter Regna, ſive etiam privatas inter familias gravibus invicem inimicitiis odiiſque ſejunctas, aut prope diem disjungendas, inſtaurandæ, vel confirmandæ. Cauſſa hæc æquitati conſentanea eſt, inquit S. Thom. 2. 2. q. 63. art. 2. ad 2. quia in id præcipue ſollicita eſſe debet Eccleſia, ut inter Principes, & inter privatos firmet pacem, qua nihil homini in hac vita præſtantius. Porro cum de inimicitiis jam exiſtentibus agitur, neceſſe eſt eas coram eo, qui ad diſpenſationem delegatur, in ſpecie, & non in genere ſolum, *plene & concludenter omnino probari per teſtes ſuper dictis inimicitiis deponentes; adjecta qualitate & cauſſa inimicitiarum; hæc enim non præſumuntur cum ſint facti*. Ita Pyr. n. 71.

Sexta cauſſa eſt *ætas puellæ* annum viceſimumquartum excedentis. Hæc cauſſa ſola non ſufficit in gradibus proximioribus, puta in ſecundo, vel primo & ſecundo; ſufficit tamen in aliis: idque eo magis, quo plus puella receſſit ab ætate annorum duodecim, qua nubilis eſſe cœpit. Ratio eſt, quia eſt locus timendi, ne diu hæc marito deſtituta aut in ſuum corpus peccet, aut ſine parentum conſenſu nubat. Unde diſpenſationes hujuſmodi facilius conceduntur, ac minor ab Officialibus Romanæ curiæ exigitur compoſitio, quam in aliis ſupra expoſitis cauſſis, ait idem Pyrrhus. Cum autem in ſupplicatione præmittatur *Oratricem hactenus virum paris conditionis, cui nubere poſſet, non inveniſſe*, dubitare quis poſſet, an executor diſpenſationis inquirere teneatur, num illa ſufficientem in inquirendo viro adhibuerit diligentiam. Reſpondet Pyrrhus n. 93. ſatis eſſe, ut puella ætatis exceſſum probet, nec requiri ut ſtricte maritum quæſierit: immo præſumendum eſt morali uſam eſſe diligentia ut virum inveniret; nec id probare tenetur, debet tamen verum id eſſe a parte rei. Cauſſa hæc locum non habet in vidua ſecundas nuptias contrahere volente, inquit cit. Pyrrhus n. 83.

Septima cauſſa eſt *periculum vitæ*. Id vero dupliciter contingit. 1. Dum puella commoratur in loco ad litus maris ſito, ac propterea continuis piratarum, & infidelium incurſionibus obnoxio, unde ſit ut neminem niſi conſanguineum invenire poſſit, qui ſecum in eodem loco commorari velit. 2. Cum quis commiſit crimen pœna capitali dignum, quod tamen familia condonare parata eſt, ſi hanc, vel illam e conſanguineis ſuis ducere velit. Hæ cauſſæ juſtæ ſunt; quia æquum eſt cum iis diſpenſetur, qui ſine gravi incommodo Eccleſiæ legibus obſequi nequeant.

Octava cauſſa, quæ præcipue apud Belgas & Germanos viget, eſt *periculum ſeductionis*, cum ſcilicet oratores cum conſanguineis matrimonium inire procurant, ne hæreticos aut hæreſeos ſuſpectos ducere cogantur. Hac nulla æquior eſſe poteſt cauſſa, cum matrimonia catholicos inter atque hæreticos, tum ad contrahentes, tum ad prolem comparata ſint plena periculi.

Nona cauſſa eſt *conſervatio bonorum in eadem familia*. Ratio eſt, quia reipublicæ bonum exigit ut locupletes in ea familia conſerventur, & quia ampla unius familiæ bona ad aliam transferri non ſolent ſine magno totius familiæ diſpendio, & quin plurimas ſecum ferant lites, quamobrem cauſſa hæc ad *bonum pacis* revocatur. Eadem tamen cauſſa in gradibus propinquioribus; puta in ſecundo, & in tertio, non admittitur ſine maximis favoribus, ait Pyr. Corrad. ib. n. 101.

De-

Decima cauſſa præcedenti affinis, eſt *illuſtris conſervatio familiæ;* & id quoque rationi maxime conſentaneum eſt, cum plurimum reipublicæ interſit illuſtres familias conſervare.

Undecima cauſſa eſt *excellentia meritorum*. Qui enim de Eccleſia ſint bene meriti, ſive ob res in bello egregie actas contra Infideles, & Hæreticos, ſive ob Eccleſiæ jurium defenſionem, vel alios ob titulos, remunerari debent, ac decet ut favoribus hujuſmodi alios etiam Eccleſia ad eadem vel ſimilia præſtanda alliciat. Sunt vero hæc in Eccleſiam merita ab executoribus gratiæ diſpenſationis verificanda, inquit cit. Pyrrhus.

Duodecima cauſſa eſt, cum *oratrix filiis ex alio viro procreatis gravata eſt*, & orator eorumdem curam ſuſcepturum ſe ſpondet. Hæc cauſſa non adeo facile ſola admittitur, niſi poſtquam *orator idonee cavit ſe dictis filiis alimenta præſtaturum*.

Decimatertia cauſſa eſt, cum contrahentes ex *certis & rationabilibus* cauſſis moventur &c. Et hæc diſpenſationum ſpecies *ſine cauſſa* vocatur; non quod omni cauſſa careat, ſed quia oratores eaſdem cauſſas, Pontifici propoſitas, executori aperire non tenentur; unde nec iis earumdem verificationem exigere debet, non obſtante clauſula, *diligenter informes*: prout Romæ indicatum fuit, referente Pyr. Corrad. ibid.

Cauſſæ *infamantes* quinque recenſetur a Pyr. Corrado, eæque ad tres deduci poſſunt.

Prima eſt, cum Partes ob nimiam in colloquiis & tota agendi ratione familiaritatem, ſecluſa tamen copula, viciniæ ſcandalum dederunt, adeo ut niſi ambæ conjungantur, futurum ſit, ut puella neminem inveniat cui nubere poſſit.

Secunda eſt, cum partium familiaritas eo uſque progreſſa eſt, ut prolem habuerint; ita ut non aliter quam mutua partis utriuſque conjunctione ſcandalo inde procreato occurri poſſit.

Tertia eſt, cum partes licet conſanguineæ vel affines matrimonium contraxerunt, nec jam a ſe invicem ſine gravi ſcandalo, aut diſpendio poſſunt ſeparari. In his autem caſibus exprimendum eſt, an partes impedimentum ante nuptias cognoſcerent, aut dumtaxat cognoverint poſt contractum matrimonium; an ſtatim ac ejus notitiam habuerunt, ab omni commercio carnali abſtinuerint, an eo ſine peccaverint, aut nimia uſæ fuerint familiaritate, ut facilius Apoſtolicam Sedem flecterent, & optatam diſpenſationem conſequerentur. Sane, ut jam ab an. 1536. annotavit Conc. Colonienſe p. 1. cap. 33. graviter errant, qui nulla, vel minus legitima, vel ficta cauſſa exhibita diſpenſationem extorquent. Quis hujuſmodi deceptores apud Deum, *qui renes & corda ſcrutatur, omnemque hypocriſim ac fraudem execratur*, ſecuros dixerit? Summopere igitur Reſcriptorum Apoſtolicorum executores examinare, ac ſcrutari debent, an preces veritate nitantur; cum & id diſtricte mandet R. Pontifex, & de hoc eorum conſcientiam expreſſiſſimis verbis oneret. Cavere etiam deberent, qui diſpenſationes quærunt, ne ad eos recurrant Bancarios, qui, ut obviam quamque lucri occaſionem arripiant, ſupplicationes ad arbitrium fingunt, idque iis inſerunt, non quod veritati congruat, ſed quod conſequendæ diſpenſationi neceſſarium ſit.

An conſanguinei, qui aliquam ex prædictis habent diſpenſationis obtinendæ cauſſam, ſed prævium, quem commiſerant, inceſtum non expreſſerunt in ſupplicatione, valide contrahant, expendendum in appendice de diſpenſatione.

V. *Crimen*. Duo crimina præter raptum irritant Matrimonium. Primum eſt homicidium, quo duo ex prævia conſpiratione, etſi abſque prævio adulterio, conjugem alterutrius occidunt, ſive per ſe, ſive per alium phyſice, vel moraliter, conſilio, ſuaſione, imperio, ex intentione poſtea matrimonium inter ſe ineundi, c. 1. *de converſion. infidel.* vel quo poſt admiſſum adulterium interficitur, etſi ſine prævia conſpiratione, conjux unius ab alterutro adultero, ex intentione contrahendi Matrimonium cum ſuperſtite conjuge, licet mortem illam nolente, & ignorante, c. 3. *de eo qui duxit, &c.* Nec refert an vir, aut uxor occidatur.

Homicidium vero patratum ſine intentione ineundi Matrimonii, vel ſine prævia conſpiratione, & adulterio, non dirimit Matrimonium, quia jura exprimunt. Idem dic de tentata, ſed non perfecta cæde, quia requiritur mortis machinatio efficax, & perfecta; cum leges illæ ſint pœnales, ideoque ſtrictæ interpretationis.

Secundum eſt adulterium, ſic commiſſum, ut adulteri ante, vel poſt adulterium, quantum eſt de ſe, Matrimonium ineant viva comparte, vel ſaltem promittant ſe inituros illa mortua, cap. ult. *de eo qui duxit &c.* Ad hoc autem neceſſe eſt, 1. Ut adulterium ſit conſummatum, & quidem ſcienter, ut tale ab utroque commiſſum. 2. Ut promiſſio facta ſit tempore Matrimonii ſive ante, ſive poſt adulterium & ab altero acceptata; non tamen, ut ſit mutua, nec juxta multos, ut ſit ſincera. Ratio hujus impedimenti eſt, ne ſpe Matrimonii futuri ſumatur anſa machinandi mortem conjugis. Ac valet Matrimonium inter adulteros poſt mortem conjugis, niſi alteruter ejus necem machinatus fuerit, vel, dum viveret, Matrimonium promiſerit, c. 6. *de eo qui duxit, &c.*

✠ Ad hoc impedimentum ex crimine adulterii cum matrimonio attentato, vel cum promiſſione matrimonii contrahendum hæ conditiones requiruntur. 1. Ut ſecundum matrimonium vivente prima uxore conſummatum fuerit: ſi enim vel nunquam præceſſerit adulterium, vel nonniſi poſt legitimæ conjugis mortem conſummatum fuerit, *quamvis utrique ipſorum pro eo, quod in hoc graviter deliquerint, ſit pœnitentia injungenda, non eſt tamen matrimonium quod adulter poſt uxoris obitum cum adultera contraxit, dirimendum* c. fin. hoc tit.

Neceſſe 2. Ut quæ contrahit cum adultero, prius ejuſdem matrimonium cognoſcat, alioqui enim ex bona ſua fide excuſatur, & cum eo jam ſoluto poteſt contrahere ſi velit, prout definitum eſt ab Innoc. III. c. *Veniens*, *hoc tit.* Immo non tantum inter tales verum deinceps matrimonium conſiſtere poteſt, ſed & tenetur verus adulter poſt ſuæ conjugis mortem eam ducere, quam matrimonii ſui neſciam cognovit, ſi ei matrimonium ſpoponderit, aut cum ipſa de præſenti contraxerit, c. 2. & penult. hoc tit. ubi hæc additur ratio: *Quia dignum non eſt, ut prædictus vir, qui ſcienter contra canones venerat, lucrum de ſuo dolo reportet.* Si tamen quæ bona fide contraxerat, reſcito adulteri conjugio, cum eodem maritaliter vivere

vere perrexerit, jam contractum eſt hujuſmodi impedimentum, ut docet auctor Collat. Andeg. ex c. *ſi quis uxore*.

Neceſſe eſt 3. Ut prius matrimonium validum fuerit, quia ceteroqui deeſſet adulterium.

Oportet ut adulterium ſit utrinque formale; non enim ſufficeret, ut duo proprium ſuum conjugium ſcirent, ſi neuter conjugium alterius cognoſcat. Ita Juriſperiti, & Theologi omnes ex c. 1. hoc tit. ubi res clare ab Alexandro III. deciſa invenitur. Unde ſi quis vivente uxore, quam bona fide crederet mortuam, feminæ, quæ vel libera eſſet, vel libera exiſtimaretur, nuptias ſub conditione copulæ ſponderet, nihil contraheret impedimenti.

Adulterium, & promiſſio debent ſimul ſub eodem matrimonio concurrere. 1. Quia clare colligitur ex c. 1. & fin. hoc tit. 2. quia lex civilis & eccleſiaſtica impedire voluerunt, ne quid contra vitam legitimæ conjugis attentaretur: atque ſola futuri matrimonii promiſſio, quæ in ſecundis nuptiis ſupervenit, non præbet fundamentum ſufficiens metuendi uxoricidii; alioqui hæc promiſſio ab omni adulterio ſecluſa pareret impedimentum *criminis*, quod falſum eſt: aliunde vero adulterium, quod vivente prima uxore commiſſum eſt, non ſatis inducit ad inferendam ſecundæ uxori mortem: ergo &c.

Promiſſio ſive præcedat, an vero ſequatur adulterium perinde eſt c. final. hoc tit. Verum ſi promiſſio etiam acceptata ante adulterium revocetur, impedimentum non contrahitur: quia promiſſio revocata non magis ſubſiſtit, quam ſi facta non fuiſſet, ſecus vero ſi promiſſio facta, & acceptata poſt adulterium revocetur.

Promiſſio quæ ab altero complice vel expreſſe vel implicite, ac virtualiter acceptata non fuerit, impedimentum non inducit; quia promiſſio ſine acceptatione nullius eſt momenti, ſed mera pollicitatio. Hæc autem acceptatio verbis, aut ſignis exterioribus manifeſtari debet; neque enim ſola ſufficeret complicis taciturnitas, quia in rebus nocivis taciturnitas non cenſetur pro conſenſu.

Nota 1. Promiſſio ſola de ineundo matrimonio poſt mortem conjugis, irrita eſt, quia dat occaſionem vitæ conjugis inſidiandi. Vide *Pontas* hic caſu 2.

Nota 2. Ad contrahendum impedimentum ex morte conjugis non requiri, ut utraque pars ſit fidelis, unde ſi mulier Fidelis maritum occidat, ut nubat Gentili ad fidem convertendo, non ſtabit matrimonium. Ita ſtatuit Cæleſtinus III. c. 1. *de converſione infidelium*, ubi omnino vetat ne Chriſtianæ quædam mulieres nubant Saracenis, *qui dum in captivitate eſſent, earumdem viros inſidiis & machinationibus ipſarum occiderant*. Eccleſia enim, etſi nihil Gentilibus præcipere poteſt, poteſt tamen aliquid præcipere Chriſtianis in ordine ad Gentiles, de quo vide Sanchez lib. VII. diſp. 78. n. 3. & 4. ubi docet Ethnicum, qui uxorem interfecit, animo ducendi adulteram infidelem, non fieri poſt ſuſceptum baptiſma ad ineundum cum ipſa matrimonium inhabilem. Cujus rei hæc eſt ratio, quod cum uterque infidelis eſſet, neuter Eccleſiæ legibus conſtringi potuit, neuter proinde impedimentum contraxiſſe cenſendus eſt.)

VI. *Diſparitas cultus ſeu religionis*. Hæc irritat Matrimonium inter perſonam baptizatam, & non baptizatam. Idque ſolo jure Eccleſiaſtico per univerſalem, & antiquiſſimam conſuetudinem vim legis habentem, non tamen ante ſextum ſæculum inducto. Unde S. Monica, teſte S. Auguſt. l. IX. Confeſſ. c. IX. nupſit viro infideli; & Sancta Clotildis Clodoveo Regi nondum baptizato. De Matrimonio Hebræorum, & infidelium in infidelitate contracto, vide *Notam* adjectam quæſt. VIII. c. II.

At valet Matrimonium perſonæ Catholicæ cum hæretica, vel cum apoſtata baptizato, cum nullo jure irritetur, licet ſit prohibitum jure eccleſiaſtico, immo & naturali, ſi ſit morale periculum ſubverſionis. Secluſo tamen periculo, & poſitis certis conditionibus, ſecundum communem ſententiam, licitum eſt ex diſpenſatione Papæ, & reipſa hanc Urbanus VIII. ob communem religionis utilitatem conceſſit Henricæ Borboniæ, ut nuberet Carolo Anglorum Regi Hæretico.

✠ De Matrimonio perſonæ Catholicæ cum Hæretica, vide lib. VI. c. 5. ejuſdem Tractatus de Synodo Diœceſana, ex quo ſequentia referimus; *In Divinis*, inquit, *cum Hæreticis communicant Catholici, qui cum iiſdem ſeſe Matrimonio jungere non dubitant: Etenim cum Matrimonium unum ſit ex ſeptem Eccleſiæ Sacramentis a Chriſto Domino inſtitutis, idem eſt Matrimonium cum Hæretico contrahere, ac unum, idemque Sacramentum, una cum eodem, vel conficere, ſi nimirum ipſimet contrahentes ſint talis Sacramenti Miniſtri, quod magis communiter opinantur Scholaſtici, vel ſaltem percipere, ſi ſcilicet, quod alii, præſertim ex recentioribus Theologis, autumant, illius Miniſter ſit ſolus Sacerdos: utrumque autem, & illicitum, & ſacrilegum eſſe, nemo dubitat: Quare Eccleſia iiſdem ferre legibus, quibus Chriſtianis interdixit, ne connubia inirent cum Infidelibus, Catholicos pariter a ſacrilegiis nuptiis cum Hæreticis contrahendis deterruit: Concilium Laodicenum* can. 10. (tom. 1. collect. Hard. Col. 784.) *ait* „ Quod non oporteat indifferenter eccleſiaſticos fœdere nuptiarum Hæreticis ſuos filios filiaſque conjungere; “ *Agathenſe* can. 67. *relato a Gratiano XXVIII.* qu. 1. tom. XVI. „ Non oportet cum Hæreticis miſcere connubia, & vel filios, vel filias dare, ſed potius accipere, ſi tamen profiteantur Chriſtianos futuros eſſe ſe, & Catholicos. „ *Concilium Chalcedonenſe* can. 14. *Lectoribus, & Cantoribus, inter inferiores Clericos interdicit:* „ Hæretico vel Pagano, vel Judæo ſe conjungere, niſi forte promittat ſe ad orthodoxam Fidem perſona orthodoxa copulanda transferre: „ *Haſce vero ſanctiones roboravit Bonifacius VIII.* in cap. Decrevit, de Hæreticis in 6. *ubi dote privandam ſtatuit mulierem, quæ ſcienter viro hæretico nupſerit. Iis igitur in provinciis, in quibus ejuſmodi conjugia, non ſine Sacrorum Canonum contemptu, paſſim celebrantur, debet Epiſcopus, in ſua præſertim Synodo, ab illis in propriarum animarum perniciem contrahendis catholicos abſterrere, quod Nos faciendum ediximus* in noſtra Conſtit. 34. c. 3. noſtri Bullar. tom. 1. *Præcipuæ quoque Epiſcopalis muneris partes erunt, maxima Catholicis denuntiare pericula, quæ tam ipſis, quam naſcituræ ſoboli, ex præfatis imminent nuptiis, quæ propterea cohoneſtari nequeunt,* ob-

obtentu ſolius conſuetudinis (verius corruptelam dicerent) niſi ea amoveantur pericula , quod tamen vix evenire poſſe , recte notant Layman. Theol. Moral. lib. v. tract. 10. part. 1. cap. 14. num. 2. *Pirbing.* ad tit. de ſponſal. & Matrim. nu. 166. *Reinffeſtuel* ibid. n. 360. *Engel.* ad tit. de Matrim. contract. contra interdict. Eccleſ. §. 1. n. 2. *Gobat* Theol. experim. tract. 9. cap. 22. n. 116. *Nicolaus Serrarius in opuſc.* de Catholicorum cum Hæreticis Matrimoniis, *Van-Eſpen.* J. E. part. 2. tit. 13. cap. 9. n. 10. *aliique paſſim.*

4. *Curam inſuper idem ſubibit Epiſcopus ritus nuptiarum quæ a Catholicis celebrantur in locis Hæretico Principi ſubjectis; ut enim legibus pareant ab eodem Principe latis, pœnaſque evadant tranſgreſſoribus inflictas, coguntur alicubi Catholici, Matrimonium inter ſe contracturi, Acatholicum Miniſtellum adire, ſuumque in conjugium conſenſum coram eo præſtare; dubitatur autem an id ſine piaculo fieri queat. Certum utique eſt, ita initum Matrimonium viribus carere, ſi inibi publicatum fuerit Tridentini decretum* c. 1. ſeſs. 24. de reform. Matrim. *nec conſentientes, veros conjuges fieri, niſi, ſive antea, ſive poſtea, juxta præſcriptam a Tridentino normam, Matrimonium celebraverint, coram alterutrius contrahentium legitimo Parocho, aliove Sacerdote, Parochi vices gerente, & duobus teſtibus: ſed difficultas tantum eſt, an poſtquam Tridentini ſanctioni ſunt obſequuti, aut ad eidem poſtea obſequendum ſunt parati, licite poſſint etiam legibus Patriæ obtemperare, & coram Heterodoxo Miniſtello ſe ſiſtere. Negat Leſſius* in auct. col. 24. V. Hæreticorum converſatio, *ejuſque opinio veriſſima eſſet, ſi Hæreticus Miniſtellus adhiberetur tamquam perſona ſacra, quæ ſacram cæremoniam intenderet exercere, ac per eam ſanctitatem tribuere contractui Matrimonialia; tunc ſiquidem viderentur Catholici eum agnoſcere tamquam legitimum Chriſti Miniſtrum, ritumque hæreticum approbare, & profiteri. Verum, cum plerumque res aliter ſe habeat, illeque Catholicorum Matrimoniis ſolum aſſiſtat, tamquam Miniſter mere politicus, neque virtute verborum, quibus conjugibus bene apprecatur, ullam credat ſanctitatem accedere eorum conjugio, quod Sacramentum eſſe, noſtri temporis Hæretici communiter inficiantur, rectius idcirco ſe eidem ſiſtentes Catholicos, ut Patriæ legibus morem gerant, graviaque evitent incommoda, quæ ſecus ſibi imminerent, a culpa excuſant Joannes Veruys* in ſuo Paſtorali tr. 13. art. 7. *Arſdekin* Theolog. tripartita tom. 2. part. 1. tract. 4. de Matrim. cap. 8. §. 2. n. 17. *La Croix* lib. 6. par. 3. de Matrim. nu. 775. *Piette* quæſt. Theolog. part. 6. pag. 448. *In hac quoque ſententia fuit Sac. Congr. Sancti Officii, quæ hanc quæſtionem diligenter, uti ſolet, examinavit, & die 29. Novemb. anni 1672. in eum, qui ſequitur modum, definivit:* „ Catholici qui Matrimonio juncti ſunt coram Parocho, & teſtibus Catholicis, in pluribus locis (ita invaluit conſuetudo) ſolent coram Miniſtro Hæretico, ſeu Proteſtante rurſus conjungi ad evitanda gravia damna; neque poteſt conſuetudo hæc a Clero corrigi. Peccant ne? Et quo peccato Catholici, ſic denuo juncti coram Miniſtro Hæretico? Et quomodo ſe gerere debeat erga illos Ordinarius loci? Sac. Congreg. reſpondit: Quatenus Miniſter aſſiſtat Matrimoniis Catholicorum, uti Miniſter politicus, non peccare contrahentes. Si vero aſſiſtat, ut Miniſter addictis ſacris, non licere, & tunc contrahentes peccare mortaliter, & eſſe monendos. „

5. *Huic Sacræ Congregationis ſententiæ noſtram Nos auctoritatem adjecimus*, in noſtra Conſtit. 85. §. 10. noſtri Bullar. to. 1. *ubi Fidelibus degentibus in regno Serviæ, finitimiſque regionibus, interdiximus, ne, Matrimonio inter ſe, catholico ritu, celebrato, illud renovare præſumant coram* Caddi, *noſtram tamen interdictionem hac temperavimus limitatione, niſi ſcilicet nuptiarum cæremonia explenda coram* Caddi, *actus ſit mere civilis, nullamque contineat Mahumetis invocationem, aliudve ſuperſtitionis genus includat. Hujuſmodi decreta in unum collecta, & diſertius explicata juſte ac ſancte, præcipuum locum occupabunt in Synodo, ſi quæ fiat ab Antiſtite, ſeu Vicario Apoſtolico cui concredita ſit cura Fidelium, loca incolentium Hæretico Principi ſubjecta: quinimmo oportebit eidem Synodo adjungere inſtructionem, qua ſolerter edoceantur Fideles prædictam civilem cæremoniam, coram Hæretico Miniſtello explendam, vires, & firmitatem non tribuere conjugiis Catholicorum, quibus propterea abſtinendum erit ab omni conjugali conſuetudine, niſi ſuas nuptias coram Miniſtro Catholico, & duobus teſtibus rite celebraverint. Inepte autem ſimiles inſtructiones intruderentur in Synodum Diœceſis ab Hæreticorum regionibus quam longe diſſitæ.*

VII. *Vis*, ſi injuſte inferatur, pœnis, vexationibus, minis, quæ metum gravem incutiant ad conſenſum extorquendum. Nam metus gravis injuſte a quovis etiam alio tertio incuſsus ad extorquendum conſenſum, irritat Matrimonium, cap 14. 15. & 28. *de ſponſal.* Sufficit metus mali gravis probabiliter imminentis, ſive illud ſit grave abſolute, & in ſe, ſive tantum reſpective ad timentem; æque enim notabiliter tollit injuſte involuntarium perfectum. Ratio impedimenti eſt, quia ſi eſset validum, cum natura ſua ſit inſsolubile, injuria nunquam poſset tolli, nec pars innocens in priorem ſtatum reſtitui, & inde graviſſima incommoda ſequerentur: nam Matrimonia coacta infelices habere ſolent exitus, cum non fundentur in mutuo amore. Præterea fidelium Matrimonium ſignificat conjunctionem Chriſti cum Eccleſia, quæ fundatur in amore libero ac voluntario, non in coactione.

Dixi 1. *Metus gravis*: nam levis metus etſi injuſtus, non irritat ex c. 6. *de ſponſal.* quia non notabiliter minuit libertatem; & facile contemni potuit. 2. *Injuſte*: nam ſi metus ſit juſte incuſsus ab homine, valet Matrimonium, ex c. 10. *de ſponſal.* & c. 2. *de adulter.* quia fuit ſufficienter voluntarium in ſuo principio, & nulla intervenit injuria. Sic valet ex metu juſtæ excommunicationis, vel pœnæ a judice intentatæ contractum. Unde qui contraxit ſponſalia, compelli poteſt metu cenſuræ ad Matrimonium, c. cit. Immo valet etiamſi metus juſte incutiatur a privato homine, ut ſi ſtupratori filiæ ſuæ minas pater intentet, ſe eum apud judicem delaturum, niſi eam ducat. Nam qui juſte procedit, non dicitur vim inferre; ſecus, ſi minetur ſe eum occiſurum. 3. *Ad extorquendum conſenſum*: nam ſi metus injuſte incutiatur ob alium finem, v. gr. vindictam, ut ſi quis ad placandum inimicum necem minantem ducat ejus filiam, vel ſi injuſte detentus in carcere ob aliam cauſſam, ut eo ſe liberet, ducat filiam judicis, vel cuſtodis, valet Matrimonium. Quia ille metus, ut ſupponitur, non eſt per ſe directe cauſſa Matrimonii, ſed tantum occaſio; nam ille ſponte tale medium evadendi eligit. 4. *A quovis alio &c.* Nam ſi metus ortus ſit a cauſſa naturali, vel ſponte ſuſceptus, v. gr. ex metu naufragii, ſeu mortis inſtantis, valet Matrimonium: quia tunc ſine alterius injuria, & a nullo alio niſi a ſe ipſo compellitur ad contrahendum. *Vide dicta de metu in Contract.*

✠ Quæſt. I. *An preces importunæ, ac ſæpius repetitæ metum juſtum incutiant, qui ſufficiens ſit ad infirmandum Matrimonium?*

Reſp. Affirmative. Si cum iis juncta ſit reverentia perſonæ rogantis, & inſtantis, ſeu metus reverentialis, adeoque duæ impulſiones concurrant; videlicet hominis auctoritas, & precum importunitas. Exemplum eſt: Si Princeps, cui reverentia debetur, non ſemel, ſed ſæpe inſtanter roget, aut jubeat Matrimonium, cui, ſpectatis perſonarum circumſtantiis, difficillimum ſit tam moleſte inſtanti contradicere, uti notavit Sanchez lib. 14. diſp. 7. Coninck diſp. 28. dub. v. Leſſius lib. 11. c. 17. n. 25.

Quæſt. II. *An Matrimonium ex gravi metu initum, ſubſequenti copula vel cohabitatione ratificetur.*

Reſp. 1. Si poſt Matrimonium ex metu gravi injuſte illato contractum, habeatur copula ſponte & affectu maritali, ideſt animo vivendi conjugaliter, omnino validatur Matrimonium. Ita D. Th. in 4. diſt. 29. qu. unic. art. 3. D. Bonav. ibid qu. 2. n. 13. D. Anton. 2. p. tit. 1. cap. 7. & alii quos refert & ſequitur Sanchez lib. iv. diſp. 18. n. 2. Ratio eſt 1. quia ad valorem Matrimonii hujus ſolum requirebatur conſenſus perſonæ, quæ metum paſſa erat, cum præceſſerit & virtualiter perſeveret conſenſus illius, qui metum incuſſit; ſed qui copulam maritali affectu habet, conſenſum ſuum præſtare incipit. 2. quia cap. 4. *De his qui accuſare*, ſic habet ſummarium: *invita deſponſata, ſponte cognita contra Matrimonium non auditur.*

2. Si copula non ſponte, ac libere, ſed ex gravi metu ſubſequitur, lethaliter peccant ambo contrahentes, nec vires ſumit Matrimonium. Peccant quidem, quia actum pure fornicarium exercent. Fornicatio autem etiam gravi extorta metu, non deſinit eſſe peccatum. Neque hinc ratificatur Matrimonium, quia ſi poſitivus conſenſus metu gravi extortus non ſufficit ad valorem Matrimonii, multo minus valebit tacitus conſenſus, qui per copulam habetur, ſi pari extorqueatur metu.

3. Matrimonium ratione metus invalidum, validatur per ſpontaneam cohabitationem, etiam ſine copula, ex cap. 21. *de ſponſal.* & unanimi Canoniſtarum doctrina: quia cohabitatio ſpontanea, eſt ſignum ſufficiens novi conſenſus, qui ſolum ad Matrimonii valorem deſiderabatur. Ut autem per cohabitationem ratificetur prius Matrimonium, quatuor requiruntur conditiones. Prima eſt ut cohabitatio ſit ſpontanea. Ratio eſt quia cohabitatio etiam longo tempore perſeverans, ſi coacta ſit, liberi conſenſus indicium eſſe non poteſt. Porro cohabitatio cenſetur ſpontanea, cum eo uſque ſublata eſt incuſſi timoris cauſſa, ut metum paſſus, vel fugere vel commode reclamare potuerit. Non enim ſufficit, ut deſinat metus cauſſa, niſi etiam ceſſent ea, quæ impediunt ne is, cui incuſſus eſt timor, reclamet. Unde conſultus in ſimili materia Navarrus reſpondit; Monialem patris timore profeſſam, uno poſt ejus obitum anno reclamare potuiſſe, quia per illud tempus impedierat communitas ne reclamaret.

Secunda eſt, ut habitatio, a copula ſejuncta, ſit diuturna, vel potius, ut ſufficienter duraverit, quod quidem, ut & alia in quibus nihil a lege definitum eſt, diſcutiendum relinquitur arbitrio Judicis, qui in dubio fugiendi opportunitatem, habitationiſque moram perpendet. Quod ſi conſtet de habitatione ſpontanea, ſufficiet momentanea habitatio, quæ ſemper in foro externo præſumitur, cum illico & incontinenti, utique non mathematice, ſed moraliter loquendo, non fugit quæ fugiendi opportunitatem habuit. Aliud eſt de foro conſcientiæ, in quo etiam poſt ablatam omnem metuendi cauſſam, nulla habitatio Matrimonium ratificabit, ſi defuerit animus ratificandi, ut bene docet Sanchez lib. iv. diſp. 18. n. 6.

Tertia conditio, ut Matrimonium per cohabitationem aut copulam ratificetur, eſt, ut pars metum paſſa ſciat illud nullum fuiſſe, & invalidum: ſi enim ex errore quo exiſtimabat validum fuiſſe Matrimonium, cohabitet aut copulam habeat, nunquam ratificabitur prius Matrimonium, ut docent Navarrus c. 22. n. 76. Sylveſter V. *Matrimonium* qu. 10. Pirhing. in tit. *de ſponſal.* n. 213. & alii, quos inter late diſcurrit Sanchez l. 11. diſp. 36. n. 3. Ratio eſt, quia nihil tam contrarium eſt conſenſui, quam error: atqui cum pars metum paſſa vel cohabitat, vel alteri copulatur, qui exiſtimat ſe eidem legitimo Matrimonio conjunctum eſſe, revera operatur ex errore, qui quidem ad errorem perſonæ reducitur, cum putet ſe conſentire in eam, quæ ſua ſit, & quæ tamen ſua non eſt. Immo major is eſſe videtur error facti quam perſonæ, cum integræ contractus ſubſtantiæ ignorantiam importet: unde fit ut pars ſic contrahens ita neſciat id quod facit, ut ſæpius, ſi ſciret, non eſſet factura. Quamquam etſi ſic affecta eſſet, ut ſi Matrimonii præcedentis invaliditatem compertam haberet, illud vel copula vel cohabitatione ratum facere vellet, haud tamen propter errorem ratificaretur, ſicut a ſimili non valet Matrimonium liberæ cum ſervo, etſi hæc eidem, cognita ejus ſervitute, nihilominus nuptura fuiſſet; ergo. 2. quia invalide profeſſus nihil agit, cum ex errore profeſſionem ſuam valere exiſtimans, eamdem renovat, & ſic denuo profitetur, quia poſterior conſenſus non majorem habet vim, quam prior, cui innititur; ergo idem a pari dicendum in præſenti caſu, cum Matrimonium ſummam exigat libertatem.

Quarta demum conditio, ut adhuc perſeveret conſenſus partis quæ metum incuſſit. Ratio eſt quia ad Matrimonii valorem requiritur ut pars utraque conſenſum ſimul apponat, ſi non phyſica ſimultate, at ſaltem morali: hoc autem deeſt, cum altera pars conſenſum retractat; hinc enim efficitur, ut unius ſolum partis conſenſio interveniat; ergo.

VIII. *Ordo Sacer*, nempe Subdiaconatus, Diaconatus, & Sacerdotium, ob annexum votum ſollemne caſtitatis, & Legem Eccleſiaſticam, c. 1. *de Cleric. conjug.* & ex Concil. gener. Later. I. c. 21. & Later. II. c. 7. & Trid. ſeſſ. 24. c. 9.

✠ Ordo ſacer impedimentum eſt ex lege Eccleſiæ conſtitutum. In Latina Eccleſia eſt omnino certum nullum atque irritum reddere Matrimonium deinceps contractum: in Orientali vero non eſt ita compertum, cum nondum ſit Eccleſiæ definitione declaratum, Canones, qui Orientalibus Matrimonium poſt Diaconatum inire prohibent, dirimens impedimentum ſtabilire. At ſacræ Urbis Congregationes Matrimonia hujuſmodi irrita ſemper decreverunt. *Vide* Ap. *ad Tract. de Ord.*)

IX. *Ligamen* eſt vinculum prioris conjugii ſive rati tantum, ſive conſummati, quo durante, ſecundum jure divino eſt invalidum: nam in lege nova polygamia nec licita nec valida eſt. Hinc conjux non poteſt aliud Matrimonium inire, niſi habeat certitudinem moralem de morte compartis: c. 2. *de ſecund. nupt.* ibi: *Nullus ad ſecundas nuptias migrare præſumat, donec ei conſtet quod ab hac vita migravit conjux ejus.* Alioqui enim exponeret ſe periculo mœchandi.

Quod ſi poſt contractas bona fide ſecundas nuptias dubitet de morte prioris conjugis, tenetur quam primum diligenter inquirere veritatem & interim abſtinere a petendo debito, non tamen a reddendo; nam petendo exponeret ſe periculo fornicandi, & negando inferret injuriam poſſeſſori bonæ fidei. Si vero de prioris conjugis vita conſtiterit, tenetur poſteriorem ſtatim relinquere, & ad priorem reverti, ex eod. cap. nam ſubſiſtit prius Matrimonium, & poſterius invalidum eſt.

Si vero uterque mala ſeu dubia fide proceſſit, neutri licet petere, & reddere debitum: quia neutri eſt poſſeſſio juris pro petendo debito; nam poſſeſſio juris inchoari nequit cum mala vel dubia fide. Si autem unus tantum cum dubio contraxit, hic non poteſt petere debitum, etſi debeat reddere: nam contraxit mala fide, & ſine judicio prudenti de morte conjugis.

Porro ſola abſentia multorum annorum, nec ſola fama fundat certitudinem moralem ſufficientem. Sed requiritur teſtimonium authenticum mortis conjugis approbatum ab Ordinario, ſine cujus licentia Parochi non debent tunc agere. Quod ſi deſit teſtimonium authenticum conjugis jam diu abſentis, neceſſe eſt ut hanc teſtentur homines fide digni.

X. *Honeſtas*, ſeu juſtitia publicæ honeſtatis, eſt quædam affinitas, ſeu propinquitas perſonarum jure civili, & Canonico inducta, proveniens vel ex ſponſalibus validis & abſolutis, vel ex Matrimonio rato non conſummato ob publicam morum honeſtatem. Si ex ſponſalibus oriatur, Matrimonium irritat ſolum inter ſponſum, & conſanguineam ſponſæ in primo gradu, & viciſſim, ex Conc. Trid. ſeſſ. 24 c. 3. Idque etiam ſi ſponſalia poſtea fuerint juſte diſſoluta; c. *Si quis* 27. qu. 2. etiam mutuo conſenſu ex c. 5. *de deſponſat. impub.* Nam hoc impedimentum non a contrahentium voluntate pendet, ſed ab Eccleſiæ, quæ illud conſtituit, inſtituto, & quæ voluit illud eſſe perpetuum, eo quod non deceat Matrimonium contrahi inter perſonas, quæ ſibi factæ ſunt propinquæ per ſponſalia. Si ex Matrimonio rato oriatur, irritat uſque ad quartum gradum conſanguinitatis incluſive, ut declaravit S. Pius V. in Bulla 62. aſſerens Conc. Trid. circa hoc nihil innovaſſe.

✠ Ut impedimentum honeſtatis præſtent ſponſalia, neceſſe eſt, ut certas habeant conditiones.

1. Debent eſſe valida ex Trid. ſeſſ. 24. c. 3. *Juſtitiæ publicæ honeſtatis impedimentum, ubi ſponſalia quacumque ratione valida non erunt, S. Synodus prorſus tollit; ubi autem valida fuerint primum gradum non excedant*: unde ſi impotens voto ſollemni, vel ordine ſacro ligatus, aut alio quocumque impedimento dirimente conſtrictus ſponſalia celebret cum muliere, poterit hæc detecta rei veritate ejuſdem conſanguineis nubere, quia ſponſalia irrita pro nihilo hodie reputantur: aliud erat ſecundum jus antiquum: tunc enim *ex ſponſalibus, quacumque ratione eſſent nulla, dummodo non eſſent nulla ex defectu conſenſus, oriebatur efficax ad impediendum, & dirimendum ſequentia ſponſalia, vel matrimonia, non autem ad præcedentia diſſolvendum, impedimentum*, c. unic. *de ſponſal.* &c. in 6.

Ex tradita doctrina ſolvuntur hi caſus. 1. Si Titius ante ſponſalia cum Clotide contracta, ejuſdem Clotidis ſororem cognoviſſet, poſſet utique cum ea Clotidis ſorore contrahere Matrimonium, quia ſponſalia cum Clotide nulla, & invalida fuerunt ob affinitatem exortam ex prævia copula cum Clotidis ſorore: non poſſet vero ob eamdem affinitatem cum Clotide ipſa contrahere.

2. Si Cajus abſolute ſponſalia contraxerit cum Bertha, & poſtea carnaliter copuletur cum ejus ſorore Sempronia, neutram in uxorem accipere poteſt; non Bertham ob impedimentum affinitatis conſurgens ex copula, quam habuit cum ſorore ejus; non Semproniam ob impedimentum publicæ honeſtatis, ortum ex ſponſalibus pure, & abſolute contractis cum Bertha.

3. Quæres. *Si ſponſalia filiorum familias clam patre facta cenſeantur valida, ex iis induce[illegible]ne impedimentum publicæ honeſtatis?*

Reſp. Naſci quidem exinde impedimentum publicæ honeſtatis: verum non inde ſequi, ſponſalia illa fuiſſe valida. Quod totum quale ſit, breviter ſic accipe ex cap. V. præcitatæ diſſertationis *de ſponſalibus & matrimoniis, quæ &c.* doctiſſimo adnotatore in *Mantiſſa de ſponſal. filior.* ex jure civili p. 2. n. 23. Jure antiquo, Honeſtas etiam ex irritis ſponſalibus inducebatur. Id quidem ſubſtuiit Trid. Synodus, vetans ex ſponſalibus undecumque invalidis id impedimentum inferri: ſed tamen Trid. Sanctio intelligenda eſt de initio irritis: nam ex initio validis ſponſalibus, ſed poſtea ob diſſenſum, mortem, fornicationem, notabilem ſponſi unius mutationem evadentibus invalidis, oritur optime illud impedimentum: de quibus omnibus vide Fagnanum in cap. *ad audientiam de ſponſal.* n. 27. ubi & Decretum Cong. Cardinalium ſuper ea re, idque a Papa comprobatum affert.

Venio nunc ad ſponſalia, maxime indigna, inſcio aut diſſentiente patre facta. Ea quidem ex multorum ſententia ab initio fuere valida, etſi poſtea ob offenſiones, quæ prævidentur, irrita fiunt, h. e. mi-

nime obligatoria. Hæc opinio quum haud paucos patronos præſeferat, ſatis habet virium, ut ex dictis ſponſalibus inducatur impedimentum: Nam in iis quæ ſubſtantiam Sacramenti tangunt (cujuſmodi ſunt omnia impedimenta dirimentia) tutior inſiſtenda eſt via. Etenim etſi ſecundum meam ſententiam illa ab incunabulis invalida erant, id tamen negatur ab aliis. Quid reſtat igitur, niſi ut in praxi ita geratur negotium, tamquam ſi revera id impedimentum oriatur, cujus ceteroqui venia, ubi opus fuerit, facillime impetratur. Deinde etiam ſecundum noſtram ſententiam adhuc inferri id impedimentum neceſſe eſt. Dixi enim invalida initio eſſe ſponſalia, ſi juſte pater diſſentiat; at valida (intrinſecus inquam valida) etſi donec id probetur, ea in foro tamquam in ſuſpenſo habebuntur, ſi injuſte: Atqui totum hoc (juſte ne an injuſte) eſt in judicio diſceptandum: quod judicium utpote ex pluribus juris, factique circumſtantiis pendens, non eſt expeditiſſimum. Ad hæc autem & Judex falli ut homo poteſt. Itaque quum non expediat Sacramenti valorem in diſcrimen adduci, ad eam ſe praxim conformare omnes debent, quæ tutior eſt, ac impedimentum honeſtatis ex his ſponſalibus oriturum agnoſcere; ac ſi ſit diſpenſationi locus, eam minime negligere. Atque ea eſt hujus difficultatis enodatio.

2. Ut ſponſalia impedimentum dirimens pariant, debent eſſe certa, ideſt cum perſona quadam ſingulari contracta; unde ſi quis det fidem de ducenda una ex filiabus Titii, nulla ex iis deſignata, non naſcetur prædictum impedimentum; ita omnes ex c. unic. *de ſponſal. in 6.* Adde quod ſponſalia hujuſmodi irrita eſſe multi contendant cum Sanchez lib. 1. diſp. 16.

3. Debent eſſe *abſoluta*, unde qui ſponſalia cum aliqua muliere ſub conditione contraxit, *ſi poſtmodum ante conditionis eventum cum alia prioris conſanguinea per verba contraxerit de præſenti, cum ſecunda remanere debebit.* Ita Bonifacius VIII. ex cit. cap. unic. *de ſponſal.* in 6. Si quis vero poſt con[illegible]a conditionate ſponſalia de futuro cum Bertha, [illegible]a de futuro ſponſalia, etiam abſolute, cum ejus [illegible]rore contrahat, debebit Bertham ducere, non ejus ſororem. Poſteriora enim ſponſalia non poſſunt inducere obligationem agendi illicite: illicite autem contraheretur matrimonium cum ſorore Berthæ, quia priora ſponſalia obligant ad expectandum conditionis eventum, ante quem non poteſt ſponſus remuni ſub conditione promiſſam tradere alteri. Valeret tamen matrimonium cum Berthæ ſorore contractum: quia ex citato Bonifacii VIII. textu, ſponſalia ſub conditione inita, tunc ſolum publicæ honeſtatis impedimentum inducunt, cum purificata conditione e conditionatis fiunt abſoluta.

Atque hic obiter notandum nos loqui de conditione, & contingenter, & honeſte futura; quia ſi conditio vel ſit de præſenti, vel de eventu neceſſario, jam habetur abſoluta: ſi vero ſit de re turpi, aut impoſſibili, habetur pro non adjecta. De quo vide Sanchez diſp. 62. lib. VII.

Notandum. Impedimentum honeſtatis publicæ eſſe perpetuum, unde ſi ſponſa, vel moriatur, vel ingrediatur Religionem, non poterit ſponſus cum ejus conſanguineis contrahere ſine diſpenſatione. Idem eſt, ſi ſponſalia mutuo partium conſenſu, vel Officialis ſententia diſſolvantur. Ratio eſt, tum quia ſponſalia hæc antequam diſſolverentur valida erant, & ex validis ſemel ſponſalibus oritur perpetuum honeſtatis impedimentum; tum quia id a Sacra Congregatione definitum eſt, cujus judicio inhærendum eſſe declaravit Alexander VII. an. 1658. ut teſtatur Fagnan. in c. *ad Audientiam* n. 29. *de ſponſal.* Et tunc debet orator in ſupplicatione exponere ſponſalia, vel morte unius partis, vel ex mutuo partium conſenſu diſſoluta eſſe, his ſimilibuſve verbis, *ſed quia alias dictus orator ſponſalia de futuro cum oratricis ſorore ad præſens defuncta, vel Religionem ingreſſa &c. contraxit, quæ quidem oratricis ſoror ab eodem oratore intacta & in nullo penitus attentata, ab humanis deceſſit &c.* Quæ formula ideo apponitur ut intelligat Pontifex impedimentum non oriri e matrimonio rato, etiam non conſummato, quod fortius, & diſpenſatu difficilius vinculum parit. Ita Pyrr. Corrad. lib. VIII. diſp. cap. 7. n. 23. pag. mihi 364.

Honeſtatis impedimentum non ſolum oritur ex ſponſalibus, verum etiam ex matrimonio *rato & non conſummato*. Idque, præterquam expreſſe definitum eſt c. 4. & 8. *de ſponſal.* patet argumento a minori ad majus. Si enim ſponſalia mera, quæ ſunt via ad matrimonium, inducunt impedimentum honeſtatis publicæ, multo magis illud inducet matrimonium ipſum quamvis non conſummatum. Circa hoc quædam notanda, & quidem.

Nota 1. Impedimentum e matrimonio rato latius extendi, quam quod oritur e puris ſponſalibus: hoc enim, ut diximus, intra primum lineæ rectæ, vel collateralis gradum ſiſtit; illud vero ad quartum uſque lineæ utriuſque gradum operatur; prout declaravit S. Pius V. in cit. Bulla *ad Romanum* data anno 1568. quam refert Pyrr. Corradus lib. VIII. cap. 7. n. 6.

Nota 2. Quod licet ex ſponſalibus invalidis non exurgit impedimentum publicæ honeſtatis, exurgit tamen e quocumque matrimonio invalido, modo invalidum non ſit ex defectu conſenſus, quod definit Bonifac. VIII. in cap. unic. *de ſponſal.* in 6. cui nullo poſteriori jure derogatum eſt, ut bene probat Fagn. in c. *ad Audientiam de ſponſal.*

Nota 3. Matrimonium irritum ob impedimentum publicæ honeſtatis non parit aliud honeſtatis impedimentum in præjudicium priorum ſponſalium; hinc matrimonium contractum cum ſorore, matre, vel filia ſponſæ non habet vim quaſi reciprocam diſſolvendi præcedentia ſponſalia, cap. unic. *de ſponſal.* in 6.

Dixi in præjudicio *priorum ſponſalium*: nam ut bene advertit Sanchez diſp. 68. n. 24. quando priori ſorori data eſt fides, & poſtea cum poſteriori initum eſt matrimonium abſque conſummatione, inducit impedimentum ad contrahendum valide matrimonium cum quacumque intra quartum gradum conſanguinea hujus poſterioris, dempta illa cui fides data eſt, quia ex matrimonio irrito perſeverat nunc impedimentum uſque ad quartum gradum, & ſolum textus diſponit non oriri impedimentum ad præcedentia ſponſalia

diſſolvenda cap. unic. *de ſponſal.* in 6. *Ex ſponſalibus puris, certis, dummodo non ſint nulla ex defectu conſenſus, oritur efficax ad impediendum & dirimendum ſequentia ſponſalia, vel matrimonium, non autem ad præcedentia diſſolvendum, impedimentum juſtitiæ publicæ honeſtatis.*

Hinc 1. Si matrimonium Titii cum Bertha invalidum fuerit propter aliquod impedimentum dirimens, ſive cognitum iiſdem, ſive incognitum, ex eodem matrimonio naſcetur impedimentum publicæ honeſtatis, vi cujus nec Titius ullam e conſanguineis Berthæ, nec Bertha ullum e conſanguineis Titii intra quartum gradum ducere poterit; unde celebre hoc axioma, *quod de jure irritum eſt, nullum parit effectum*, non valet in præſenti.

Hinc 2. Ex matrimonio celebrato inter amentes, furioſos, ebrios, metu gravi conſtrictos, & fide non conſentientes, non exurgit impedimentum honeſtatis, quia deeſt conſenſus vel omnis, vel ſaltem liber. Idem dic de matrimonio ex errore circa perſonam, vel cum perſona incerta contracto, cap. *Tua nos* de ſponſalib. *cum in eo*, ideſt matrimonio ſine conſenſu, *nec ſubſtantia conjugalis contractus, nec forma contrahendi conjugium valeat inveniri*, ait Innocentius III.

Hinc 3. Si Joannes ſponſalia valide contraxerit cum Bertha, & poſthac matrimonium contrahat cum Maria ejus ſorore, ante ſecundi hujus matrimonii conſummationem poterit contrahere cum Bertha: quia matrimonium, quod propter impedimentum honeſtatis e ſponſalibus ortum non valet, impedire non poteſt quominus Joannes promiſſionem Berthæ factam adimpleat, & adimplere teneatur; ſecus vero dicendum ſi Joannes cum Maria matrimonium inique conſummaverit, neutram ducere poteſt. Non Mariam ob dictum publicæ honeſtatis impedimentum: non Bertham ob impedimentum affinitatis conſurgens ex copula, quam habuit cum ſorore ejus. Unde patet quod affinitas agat retro, & præcedentia ſponſalia diſſolvat; ſponſalia vero ſive de futuro, ſive de præſenti, ſed ante matrimonii conſummationem, non retro agunt nec valent ad diſſolvendum præcedentia. Vid. Sanchez diſp. 68. n. 24.

Quæritur denique an ex matrimonio clandeſtine contracto naſcatur hoc impedimentum?

Reſp. Negative Sanchez l. VII. diſp. 79. n. 13. quia inquit, tale matrimonium nullum eſt ex defectu conſenſus, cum careat eo genere conſenſus, quem exigit Eccleſia. Affirmant alii, quia qui clandeſtine contrahit, vere conſentit etſi illegitime, non ſecus ac Monachus, qui matrimonio jungitur; ergo ſi ex iſtius falſo conjugio, ſic & ex conjugio illius, qui clandeſtine contrahit, exurgere debet impedimentum publicæ honeſtatis.

XI. Ætas, nempe impuberum; nam horum Matrimonium illicitum, & irritum eſt jure Canonico, cap. 10. *de deſponſ. impub.* valet tamen Matrimonium inter pubertati proximos, qui jam habent ſufficientem ad id diſcretionem rationis, & potentiam generandi.

XII. *Affinitas* eſt conjunctio ſeu propinquitas perſonarum orta ex copula carnali completa; ſeu per ſe ſufficiente ad generationem prolis, ſive licita, ſive illicita. Oritur inter conſanguineos viri, & ſolam mulierem, item inter conſanguineas mulieris, & ſolum virum. Ratio eſt, quia vir, & mulier per copulam carnalem fiunt una caro, ac proinde conſanguinitas unius fit conſanguinitas alterius, & viciſſim, c. *Porro* 35. qu. 5. Affinitas quæ oritur ex licita, ſeu conjugali copula, irritat Matrimonium uſque ad quartum gradum incluſive in linea collaterali perinde ac conſanguinitas, c. 8. *de conſang.* quod in hac parte non fuit correctum. Quæ oritur ex illicita copula, ſolum irritat uſque ad ſecundum incluſive ex jure novo Conc. Trid. ſeſſ. 24. cap. 4. ita ut jam in ulterioribus gradibus Matrimonium ſit validum, immo & licitum ut declaravit S. Pius V. Bulla 62.

Nota 1. In affinitate lineæ, & gradus eodem modo computantur, quo ſupra in conſanguinitate: unde quo gradu aliquis conſanguineus eſt uni conjugum vel copulatorum, eodem gradu affinis eſt alteri. Sic conſanguinea uxoris in primo, & ſecundo gradu, & viciſſim conſanguineus mariti in primo & ſecundo gradu, affinis eſt uxori in iiſdem gradibus.

Nota 2. Hoc impedimentum eſt ſolum juris humani. Excipiunt multi gradum primum lineæ rectæ, ut inter privignum, & novercam, vitricum & privignam: quia omnes gentes bene inſtitutæ talia connubia ob indecentiam abhorruerunt, ex 1. ad Cor. 5. & ex lib. 4. *Cod. de nupt.* Enimvero cum vitricus & noverca per copulam conjugalem facti ſint una caro, privigna vitrico eamdem fere reverentiam debet quam deberet matri. Quare Matrimonium inter tales dedeceret naturam rationalem: ideoque Deus illud valide contrahendi poteſtatem non dedit.

Nota 3. Copula inceſtuoſa cum conſanguineis conjugis non dirimit Matrimonium valide contractum, cum ſit inſolubile; ſed privat nocentem jure petendi debitum, non tamen facultate reddendi, ne pars innocens privetur ſuo jure ob alterius delictum, c. 4. & 10. *de eo qui cognovit &c.*

Nota 4. Conſanguinei conjugum vel copulatorum non fiunt affines inter ſe. Sic conſanguinei uxoris non ſunt affines conſanguineis viri, nec hi illis, *cap. 5. de conſang.* Hinc duo fratres valide nubunt cum duabus ſororibus, & filius mariti ex alio conjugio cum filia uxoris ex alio pariter conjugio ſuſcepta.

✠ Si Titius copulam habeat cum Bertha, ipſe & quidem ſolus (non autem ejuſdem conſanguinei) fit affinis conſanguineis Berthæ; adeo ut jam ipſe, defuncta Bertha, nec poſſit ducere matrem, nec filiam, neque neptem Berthæ; immo nec cognatas ejus ad quartum uſque gradum, ſi copula intra matrimonium habita ſit, de quo infra. Idem viciſſim dicendum de Bertha reſpectu conſanguineorum Titii. At vero conſanguinei Titii prædictas Berthæ conſanguineas ducere poterunt, juxta tritum id: *Affinitas non parit affinitatem*, cujus ſenſus eſt Titium per ſuam cum Bertha copulam ſic fieri affinem conſanguineis Berthæ, ut ejuſdem Titii conſanguinei per hoc prædictis Berthæ conſanguineis affines non reddantur. Qua de cauſſa juxta præſentem Eccleſiæ diſciplinam pater & filius, matrem & filiam ejus; fratres duo, duas ſorores, vel eorum unus matrem, alter filiam;

item duo conſanguinei, duas conſanguineas ducere poſſunt. Qua itidem de cauſſa Titius etſi Berthæ conſanguineas ducere non poſſit, ejus tamen affines, ver. gr. uxorem fratris Berthæ defuncti poſt Berthæ mortem ducere poterit. Sanchez lib. 7. diſp. 67. nu. 2. &c.

Ut autem cognoſcatur quoto in gradu duæ perſonæ ſibi ſint affines, animadverti debet in affinitate ſicut & in conſanguinitate, diſtingui ſtipitem, lineas, & gradus; ſtipes ſunt duæ perſonæ quæ ſe carnaliter cognoverunt, quæque cum una caro efficiantur, non vocantur affines, ſed principium affinitatis, ſicut pater & mater ſunt principium conſanguinitatis.

Linea eſt ordo, ſeu ſeries perſonarum, quæ ſibi ſunt affines: & hæc itidem ſicut in conſanguinitate duplex eſt, recta ſcilicet, & tranſverſa. Affines in linea recta ii ſunt, qui in eadem linea conſanguinei ſunt uni e perſonis, quæ copulam habuerunt; affines vero in linea tranſverſa, ii conſequenter ſunt, qui in linea tranſverſa iiſdem perſonis conſanguinei ſunt. Unde mihi Titio, qui Bertham duxi, affinis eſt in primo aſcendentium gradu ejuſdem Berthæ filia, quam ex alio matrimonio ſuſceperit. In linea vero tranſverſa affines mihi ſunt, tum ſoror Berthæ, ejuſdemque ſororis filiæ, tum & aliæ ejus conſanguineæ. His poſitis, dicendum eſt, perſonam quamlibet in eo gradu eſſe affinem ei qui copulam habuit cum conſanguinea ſua, in quo ipſa huic iſti conſanguinea eſt. Hinc quia duxi Bertham, affinis ſum in primo gradu matri, filiæ, & ſorori ejus, quia mater, filia, & ſoror Berthæ, eidem in primo gradu conſanguineæ ſunt: in ſecundo autem gradu affinis ſum filiæ ſororis ejus, item & ipſius conſobrinæ; in tertio ſobrinæ &c.

Affinitas oritur ex copula carnali, ideſt tam ex illicita, quæ habetur per fornicationem, adulterium, inceſtum, aut ſacrilegium, quam ex licita, quæ habetur ex legitimo matrimonii uſu: cum hoc tamen diſcrimine, quod affinitas ex copula legitima proficiens dirimat matrimonium uſque ad gradum quartum incluſive; quæ vero ex illicita quavis fornicatione oritur, idem non dirimat ultra ſecundum incluſive: unde qui fornicarie puellam cognovit, conſanguineam ejus in tertio gradu ducere valide poteſt, immo & licite, ſi nihil aliud obſit, prout declaravit S. Pius V. Bulla ſua 62. quam videris apud Corradum lib. 7. c. 1.

Ceterum ſicut in conſanguinitate gradus mixtus ex primo & quinto, non inducit impedimentum: ſic nec inducit in affinitate orta ex copula licita. Qua etiam de cauſſa affinitas ex copula illicita non operatur in primo & tertio gradu: quia ſcilicet in hiſce materiis, gradus alias prohibitus non computatur, cum dicit ordinem ad gradum minime prohibitum.

Nihil autem intereſt, an perſona copulæ conſenſerit, an non: unde affinitatem parit copula habita cum dormiente, coacta, ignorante, inſana, ebria, quia hæc ad generationem ſufficiens eſt; ſecus ſi haberetur cum mortua. Ita omnes. Ratio eſt; quia etiam per talem copulam vir & femina efficiuntur una caro, unum corpus.

Affinitas Matrimonio jam contracto ſuperveniens, ut ſi Titius cum uxoris ſuæ ſorore, vel nepta inceſtum commiſerit, Matrimonium non diſſolvit, quod ubi legitime conſummatum eſt, ſola morte diſſolvitur. Sed hunc parit effectum, ut *qui peccavit cum uxoris ſuæ conſanguinea in primo vel ſecundo gradu*, licet eidem uxori quæ jure ſuo privari non meruit, debitum reddere teneatur, non tamen illud exigere poſſit, niſi obtenta ab Epiſcopo diſpenſatione.

Dixi, *qui peccavit cum uxoris ſuæ conſanguinea in primo vel ſecundo gradu*: Si enim in tertio, aut quartu gradu peccaverit, non videtur Matrimonii uſus impediri. Quia ut copula illicita non operatur ultra ſecundum gradum, quoad Matrimonii invaliditatem: ſic nec ultra eumdem gradum operatur, quoad privationem juris conjugalis. Ita Pontas V. *Devoir* &c. caſ. 21. & alii. Quod ſi uterque conjux cum alterius conſanguineis commercium habuerit, vel alter de alterius conſenſu, neuter jam ſervat jus exigendi debiti, quia leges jus illud parti ſolum innocenti relinquunt, & in hoc caſu neutra pars eſt innocens.

Nec obeſt quod mulier, quæ corporis ſui uſum affinibus ſuis concedit, rea magis videatur quam vir ſuus in eodem caſu. Etſi enim id utcumque verum eſt, quia plus ineſſe debet pudoris mulieri, quam viro; certe tamen ex unanimi pene Theologorum & Canoniſtarum ſenſu par eſt utriuſque ſponſi conditio, nec minorem vir uxori fidem debet, quam uxor debeat viro.

Si tamen, ait Bonac. q. 3. punct. 11. uterque conjux ea doloſa intentione cum affinibus ſuis commercium haberet, ut conjugem alteram debito defraudaret; teneretur debitum alteri petenti reddere: quia cum nemini fraus ſua patrocinari poſſit, nemo quoque immunitatem a tali onere acquirere poteſt: & id colligitur ex c. 2. *de cognat. Spirit.*

Ceterum ſolus ille inceſtus privat jure petendi debiti, qui formalis fuerit, non autem qui mere materialis & inculpatus: unde ſi quis, ut ferme Jacob, ratus ſe ad uxorem ſuam accedere, ad ejus ſororem acceſſerit, non privatur ſuo jure; immunis eſt enim ab inceſtu, licet non deſinat contrahere affinitatem. Idem dicendum de muliere, ſi per vim ab affine ſuo fuerit oppreſſa; ſecus ſi libidini ejus, ex gravi mortis metu ceſſerit, quia mori potius debuerat quam fœdari, & ideo poteſt maritus ei debitum negare, juxta Pontas V. *Devoir* caſ. 20.

Porro ad incurrendam pœnam, de qua loquimur, non requiritur ſententia Judicis, prout cum aliis docet Sanchez lib. VII. diſp. 64. num. 18. Vide dicta in tract. de legib. c. 8. q. 2. reſp. 1. pag. 32.

An autem ab eadem pœna excuſet ignorantia juris, conſule dicta ib. §. 3.

Nota. Qui cum propria ſua conſanguinea peccavit, poteſt ab uxore ſua debitum exigere: quia jura debiti petitionem hoc in caſu non prohibuerunt. Vid. c. 1. *de eo qui cognovit*, in quo nulla fit mentio de copula cum propriis conſanguineis, aut cum uxoris affinibus habita, ſed de ea tantum, quam quis cum ejuſdem uxoris conſanguineis habere præſumit. Ita Pontas V. *Devoir &c.*

XIII. *Clandeſtinitas* (1). Matrimonium clandeſtinum eſt illud, quod non contrahitur coram Parocho proprio, vel alio Sacerdote de ipſius Parochi, vel Ordinarii licentia, & duobus ſaltem teſtibus. Eſt invalidum in omnibus locis, ubi Conc. Trid. decretum de hoc promulgatum vel receptum eſt, ut patet ex his verbis decretis, ſeſſ. 24. cap. 1. *Qui aliter quam præſente Parocho, vel alio Sacerdote de ipſius Parochi, ſeu Ordinarii licentia, & duobus, vel tribus teſtibus Matrimonium contrahere attentabunt; eos S. Synodus ad ſic contrahendum omnino inhabiles reddit, & hujuſmodi contractus irritos & nullos eſſe decernit, prout eos præſenti decreto irritos facit & annullat*. Quamvis autem ante Conc. Trid. ejuſdmodi Matrimonia fuerint valida, ſemper tamen fuerunt, & ſunt ubique illicita: nam *Eccleſia juſtiſſimis de cauſſis illa ſemper deteſtata eſt, atque prohibuit*.

✠ Vide cap. 68. lib. 7. laudati Tractatus, quod integrum tranſcribimus. *In Diœceſi Valentina ſæpiſſime eveniebat, ab uno eodemque cum pluribus ſponſalia contrahi, atque inde fiebat, ut graves inter utriuſque partis conſanguineos orirentur diſcordiæ, & frequenter in judicio litigandum eſſet, quænam ſponſalia prævalerent, aliiſque forent præferenda: ad proſpiciendum Diœceſis tranquillitati, & tot præcidenda litigia, rogatus fuit Archiepiſcopus, ut in ſua Synodo ſtatueret, nulla atque irrita in poſterum futura ſponſalia, quæ ſine præſentia Parochi, duorumque ſaltem teſtium contraherentur: ſed prudens Archiepiſcopus porrectis ſibi precibus abnuit; tantam quippe poteſtatem ſibi ineſſe non exiſtimavit extendendi ad ſponſalia Decr. Trid.* ſeſſ. 24. c. 1. de reform. Matrim. *quo irrita fiunt clandeſtina conjugia. Actum fuit de hac re in Sac. Congreg. Conc. quæ Archiepiſcopi ſententiam approbavit, ejuſque commendavit conſilium: ſiquidem Tridentinum in citato Decreto nihil innovavit circa ſponſalia, eaque reliquit ſub diſpoſitione juris communis, juxta quod etiam remotis arbitris, valide contrahuntur, quod habetur* lib. 1. Decretor. pag. 99., & pag. 126., *legi etiam poteſt* noſtra Notific. 46. *ubi prolixe de hac materia diſſeruimus*.

2. *Alter Archiepiſcopus ad eliminandum abuſum nimium in dies in ſua Diœceſi inoleſcentem, ut Matrimonium contracturi, nulla præmiſſa illius denuntiatione, infirmitatis Prætextu, Parochum arceſſerent, & coram eo, licet invito & reluctante, ac duobus teſtibus Matrimonium inirent, Coſtitutionem promulgavit, qua adempta Parochis facultate aſſiſtendi Matrimoniis, quibus non præceſſiſſent debitæ denunciationes, Matrimonia ita contracta, nulla atque irrita decrevit. Sed re delata ad Sac. Congreg. Concil., hæc, teſte Cardin. del Lugo* reſponſ. mor. lib. 1. dub. 45. *Archiepiſcopo mandavit, ut quantocius ſuam revocaret Conſtitutionem: omiſſio quippe denunciationum ſine Epiſcopi diſpenſatione reddit utique Matrimonium illicitum, non tamen efficit invalidum: neque in Epiſcopi poteſtate eſt, novum ſtatuere impedimentum dirimens, quod a ſolo Summo Pontifice poteſt induci: uti pluribus demonſtrant Sanchez* de Matrim. lib. 7. diſp. 1. num. 9. *& Pontius* lib. 6. de Matrim. cap. 1. num. 12. *Quocirca eadem Sac. Congreg. Conc., apud eumdem Sanchez* lib. 3. diſp. 2. num. 12., *validum definivit Matrimonium celebratum coram Parocho, cui ab Epiſcopo fuit generatim interdictum, ne Matrimonio aſſiſtat*: Congreg. Cardinalium reſpondit, valere Matrimonium contractum coram Parocho, cui interdictum eſt ab Epiſcopo, ne interveniat; *Etenim adhuc eſt vere Parochus, ſuæque retinet Parochiæ titulum, & propterea omnibus præſtat qualitatibus, quas Tridentinum expoſcit ad Matrimonii validitem: prohibitio autem Epiſcopi ſolum operatur, ne ille licite, non itidem ne valide aſſiſtat*.

3. *Aliud eſſet de Matrimonio celebrato contra interdictum Papæ munitum Decreto irritante: Siquidem cum Papa poſſit per ſuam univerſalem legem novum impedimentum dirimens Matrimonio apponere, poteſt etiam in aliquo ſpeciali eventu prohibere, ne inter peculiares perſonas Matrimonium contrahatur, ſimulque decernere, ut contra ſuam prohibitionem contractum, ſit irritum quemadmodum adnotarunt Alexander de Nevo, & Calderinus* in cap. Tua de ſponſa duorum, docetque *Barboſa* in cap. Ad diſſolvendum num. 4. de deſponſat. impuber., *Leander* oper. moral. tom. 2. tract. 9. diſp. de impedimentis Matrimonii qu. 3. *Becanus* in Summ. tit. de Sacram. cap. 49. qu. 1. n. 6., *Smalzgrueber* ad lib. 4. Decretal. tit. 16. num. 9. *Sola vero prohibitio ſine Decreto irritante producit dumtaxat impedimentum impediens, non autem dirimens Matrimonium. Quamobrem Alex. III.* in cap. Ex litteris de Matrim. contract. contra interdict. Eccleſ. *validum pronuntiavit Matrimonium initum contra Epiſcopi inhibitionem, & adhuc pendente lite ſuper præviis ſponſalibus a contrahentium altero cum alia perſona ſtipulatis: quod ſi idem Pontifex* in cap. Tua fraternitas, de ſponſa duarum, *irritum declaravit Matrimonium contra Epiſcopi inhibitionem contractum poſt aliud Matrimonium, antea initum, ſed nondum carnali copula conſummatum, non ideo ſecundum Matrimonium irritum dixit, quia eſſet celebratum contra Epiſcopi interdictum, ſed quia ei aliud obſtat Matrimonium, quod licet dumtaxat ratum, adhuc tamen induxerat impedimentum dirimens alterius Matrimonii, poſtea attentati, quod integram Decretalem legenti manifeſto patet, ponderatque Gonzalez* in Cap. De muliere, de Matrim. contracto contra interdictum Eccleſiæ num. 2.

4. *Non prohibetur tamen Epiſcopus ſeveriſſimis pœnis illorum refrænare proterviam, qui contra interdictum Eccleſiæ Matrimonium contrahere præſumunt, quod cum communi tradit Sanchez* lib. 111. diſp. 46. n. 8. *notans inſuper, eas pœnas non eſſe a jure præ-*

(1) *De* Clandeſtinitate *varia dubia ſcite proponit, ac ſolvit recens Auguſtinianus Scriptor P. Jacobus Van Boſſuyt* (Theol. Mor. Contracta, *tom. 2. tract.* 8. c. 11. §. 5.) *Quomodo autem Eccleſia potuerit in Trident. Concil. irrita reddere clandeſtina matrimonia, quæ prius valida fuere, colliges ex doctrina S. Bonaventuræ (Brevil. par. 6. cap. 13.) ubi vindicat Eccleſiæ poteſtatem ad moderna matrimonii jura*.

-finitas, ſed ejuſdem Epiſcopi permitti arbitrio. Verum etiam in his decernendis, cavere debet, ne ſua abutatur libertate & jus commune infringat, quod alio exponemus exemplo. In Synodo Salmanticenſi edita olim fuerat Conſtitutio, cujus meminit Covarruvias in 3. Decretal. 2. part. cap. 6. n. 4. *qua excommunicatione latæ ſententiæ innodabantur contrahentes Matrimonium, non præmiſſis publicationibus a Tridentino præſcriptis; & præterea decernebatur, hac excommunicatione irretitos ſtatim eſſe evitandos, licet non eſſent publice, ac nominatim denuntiati. At ejuſmodi Conſtitutio quoad ſecundam ſui partem ſubſtineri minime potuit, quoniam evitandos pronunciabat, qui juxta Canonicas ſanctiones evitandi nequaquam ſunt. In celebri enim Extravag. Martini V. incipiente* Ad evitanda, *edita in Concilio Conſtantienſi, evitandi decernuntur ſolum excommunicati, publice & nominatim denuntiati, ut publici, & notorii Clericorum percuſſores: uti ponderant Sanchez* de Matrim. lib. 111. diſp. 46. num. 10. *& Cardinalis de Lugo* cit. dub. 45. num. 5. *Quamvis vero Fagnanus* in c. Quod a Prædeceſſore, n. 35. de Schiſmaticis *probare conetur, evitandos etiam eſſe quoſcumque, qui facti notorietate certe dignoſcuntur in excommunicationem inciſſe juxta poſteriorem ſanctionem Concilii Lateranenſis V.* ſeſſ. 11. §. Statuimus autem, *ejus tamen doctrina fere communiter rejecta eſt, cum ubique moribus ſit recepta laudata Conſtitutio* Ad evitanda, *quod teſtantur Suarez* de cenſ. diſp. 9. ſect. 25. *Layman* Theolog. moral. lib. 1. tract. 5. part. 2. c. 4. n. 1., *Cabaſſut.* in theoria, & praxi jur. Canonic. lib. v. c. 11. n. 3., *Cardinalis Albitius* de inconſtantia in Fide c. 18. n. 23. *Engel.* ad lib. 3. Decretal. tit. 39. n. 56. *Wieſtner* ibid. num. 73., *Reinffeſtuel* n. 138.

In Diœceſi Kiovienſi, atque in tota Ruthena Provincia, nunquam promulgatum fuerat ſæpius laudatum Decretum Tridentini ſeſſ. 24. c. 1. de reform. Matrim. *ad præcidenda nihilominus ſcandala, quæ ex clandeſtinis conjugiis in maximam animarum perniciem proveniebant in Diœceſana Synodo Kiovienſi habita die 1. Octobris 1619., atque in Synodo Provinciali Ruthena habita die 6. Auguſti 1626. Conſtitutiones ſunt editæ, in quibus irrita declarata ſunt Matrimonia, aliter quam coram Parocho, & duobus, vel tribus teſtibus celebrata, eodem plane modo, quo a Tridentino ſtatutum fuerat, licet nulla Tridentini fuerit in illis facta mentio; ſimulque juſſi ſunt ſinguli Rutheni Parochi, eas Synodales Conſtitutiones per ſuas Eccleſias quamprimum promulgare, ſicuti etiam a Tridentino fuerat præſcriptum; iis vero, qui poſt hanc publicationem, ſine Parochi, & duorum ſaltem teſtium præſentia, Matrimonium contraxerunt, injuncta eſt ſeparatio, & veluti nullo inter ſe legitimo connubii fœdere obſtrictis libera facta eſt poteſtas tranſeundi ad alia vota*.

6. *De hiſce Decretis acriter diſceptatum fuit, cum in Sacra Congregatione de Propaganda Fide, tum in Sacra Congregatione Concilii: ſcripſerunt in utramque partem Theologi, & Canoniſtæ, quorum nonnulli exiſtimarunt, nihil eſſe dubitandum de validitate Conſtitutionum, quæ adamuſſim reſpondebant, & verbis, & menti Concilii Tridentini, quod ideo non fuit expreſſe nominatum, ne, illius nomine audito, Rutheni Schiſmatici, quibus eſt inviſum, magis magiſque ab unione retraherentur, & ne ſimiliter Græci ab Orthodoxa Eccleſia ſeparati occaſionem inde arriperent ſpargendi in vulgus, Latinos velle ſuos mores, & ritus in ipſorum Eccleſiam invehere, quam calumniam nobis impingunt, ut plebis animum a Latinis avertant, atque in Schiſmate obduratum detineant*.

7. *Alii ex adverſo fuerunt in ſententia, præfata Synodalia ſtatuta, quamquam Tridentino omnino conformia, viribus tamen carere. Quod hac ratiocinatione manifeſte confici ſunt arbitrati. Tridentinum noluit ſuum Decretum, quo irrita fecit Matrimonia clandeſtina, quempiam afficere, & ligare, niſi poſt triginta dies ab ejuſdem Decreti publicatione facta in Parochia, in qua ipſe degit: Decernit inſuper (ſunt verba Tridentini)* ut hujuſmodi Decretum in unaquaque Parochia ſuum robur poſt triginta dies habere incipiat, a die prima publicationis in eadem Parochia facta numerandos: *At in Parochialibus Eccleſiis Ruthenis numquam prædictum Conciliare Decretum fuit promulgatum; itaque Matrimonia inibi aliter contracta, quam Tridentinum præſcripſerit, non poſſunt eſſe irrita, virtute Decreti ejuſdem Tridentini. Unice igitur reſtat, ut irrita ſint, virtute Conſtitutionum a Synodis Ruthenis editarum, earumdemque Synodorum nomine, atque auctoritate, per ſingulas Parochias promulgatarum; hoc autem contigere nequaquam poteſt, nulla quippe peculiaris Synodus poteſt inducere novum impedimentum dirimens Matrimonium, ſeu hujus contrahendi novam formam præſcribere: id eſt ad id neceſſaria ſuprema auctoritas, vel Concilii Oecumenici, vel Summi Pontificis*.

8. *Hanc poſtremam opinionem amplexata eſt Sacra Congregatio, quæ die 2. Decembris 1628. reſcripſit, Synodalia Decreta Ruthena per Parochias publicata non potuiſſe firmitatem adimere Matrimoniis, contra formam in iiſdem ſtatutam, contrahendis, & propterea valida definivit Matrimonia clandeſtina inita poſt eorumdem Decretorum promulgationem; quodque hinc neceſſario conſequebatur, redintegrari juſſit conjugia hoc tantum nomine reſciſſa, quod aliter eſſent celebrata, quam Synodales expoſcerent Conſtitutiones, conjugeſque ea de cauſſa ſeparatos ad cohabitationem inſtaurandam adegit, idque etiamſi poſt ſeparationem alias celebraſſent nuptias, quarum validitati obſtant primæ jam legitime contractæ. Ut porro deinceps incommoda averterentur, quæ ex clandeſtinis proveniunt Matrimoniis, eadem Congregatio conſuluit Sanctiſſimo, ut per ſuas Apoſtolicas litteras in forma Brevis, iiſdem fere verbis conceptas, quibus Tridentinum utitur, conjugia aliter, quam coram alterius contrahentium Parocho, & duobus, aut tribus teſtibus in poſterum contrahenda, irrita decerneret; eaſque litteras per ſingulas Parochias Ruthenas præciperet promulgari*.

9. *Eamdem ſententiam, in qua poſt novum examen eadem Congregatio perſtitit die 20 Martis 1629. approbavit, confirmavitque Urban. VIII. ſimulque deputavit particularem Congregationem, quæ de*

modo

modo deliberaret, quo litteræ Apoſtolicæ eſſent formandæ: habita eſt hæc Congr. die 20. Aprilis ejuſdem anni 1619. eaque ſuggerente, ſcripta fuere duo Brevia, alterum, in quo demandabatur publicatio Decreti Concilii Tridentini, expreſſe, & nominatim; alterum, in quo ipſemet Pontifex, verbis tamen a Tridentino acceptis, & facta inſuper Tridentini mentione, nullius roboris decernebat nuptias, quæ ſine Parocho, & teſtibus in poſterum fierent. Utrumque Apoſtolicum Breve tranſmiſſum fuit ad Nuntium Apoſtolicum, eique inſinuatum, ut niſi ab expreſſa publicatione Tridentini turbas, & tumultus excitandos prævideret, uteretur primo Brevi; ſin minus urgeret promulgationem ſecundi per quamlibet Parochiam, non tamquam Decreti Tridentini, ſed tamquam Conſtitutionis Pontificiæ; Parochis autem injungeret, ut populo declararent, Pontificiam Conſtitutionem vim habituram poſt triginta dies ab ejuſdem publicatione in Parochia facta numerandos, quemadmodum etiam Tridentinum in ſuo Decreto cautum voluit. Litteræ quoque datæ ſunt ad Archiepiſcopum Kiovienſem, quibus, poſt plurimum commendatum ejuſdem ſtudium abducend. Fideles a clandeſtinis diſpenſationibus, fuit ſuaviter quodammodo reprehenſus quod deliquiſſet contra jus commune, adſcribendo ſibi poteſtatem, qua certo carebat.

10. Ex quibus ſatis abunde demonſtratum arbitramur, nunquam permitti Epiſcopis aliquid in ſuas Synodales Conſtitutiones inſerere, quod juri communi, atque Apoſtolicis Conſtitutionibus refragetur, etiamſi illud neceſſarium reputetur ad evellendas corruptelas, & rerum ſacrarum tuendam religionem.

11. A tradita tamen regula excipitur Conſtitutio Synodalis, quæ ſit corroborata Apoſtolica confirmatione; ab hac enim tantas accipit vires, ut prævaleat juri communi, cui ceteroquin ſit contraria, ſicuti advertunt Gonzalez ad regul. 8. Cancellar. in 3. annot. n. 113. & ſeq. *Rota* deciſ. 60. n. 4. & ſeq. part. 9. recent. *quod tamen eſt intelligendum, ſi confirmatio Apoſtolica ſit in forma ſpecifica, ut ajunt, non in communi; latum quippe inter hæc duo confirmationum genera intercedere diſcrimen, in hujus Operis capite ultimo demonſtrabimus.*)

Nota 1. Requiritur Parochus domicilii, aut ſaltem quaſi domicilii, ſive viri, ſive mulieris. Nam Conc. requirit præſentiam *Parochi non Parochorum*, neque exprimit an viri, an mulieris, unde cenſetur liberam relinquere electionem, & ita Sacra Congregatio declaravit, ut teſtatur Fagnanus ad cap. *Quod nobis: de cland. deſponſ.* Ad domicilium autem alicubi acquirendum requiritur habitatio cum voluntate ibi ſemper habitandi. Ad quaſi domicilium ſufficit habitatio cum voluntate ibi manendi longo tempore, vel majore anni parte. Juxta multos ſufficit Parochus quaſi domicilii: ita ut ſtudioſi in academiis, milites in præſidiis, opifices, famuli, & qui majore anni parte alicubi habitant, vel habitaturi venerunt, poſſint coram Parocho loci contrahere. Quia contrahunt ibi domicilium Parochiale in ordine ad Confeſſionem, & alia Sacramenta, excepto Ordine. Is autem eſt proprius Parochus ad aſſiſtendum Matrimonio, qui in cap. *Omnis, de Pœnitent. &c.* appellatur proprius Sacerdos. Idem declaravit pluries Sac. Congregr. teſte Fagnano, in cap. *Significavit.*

Nota 2. Epiſcopus per ſe ipſum, vel Sacerdotem a ſe deputandum valide aſſiſtit, cum ſit ſupremus Parochus in tota Diœceſi. Idem eſt de Vicario Generali Epiſcopi; nam unam, & eamdem ſuo modo poteſtatem juriſdictionis habet cum Epiſcopo.

Nota 3. Parochus domicilii, & teſtes debent eſſe ſimul præſentes, etiam moraliter, ita ut intelligant quid agatur: quia requiritur talis præſentia, ut poſſint teſtari veritatem Matrimonii. Quare non ſufficit, ſi contrahentes conſenſum explicent modo coram ſolo Parocho, & poſtea coram ſolis teſtibus abſque Parocho; nam Concil. Trident. copulative exigit præſentiam Parochi, & teſtium. Nec etiam ſufficit ſimultas moralis, ſed requiritur phyſica, quia hic exigitur præſentia Parochi; & teſtium; ut plene conſtare poſſit Eccleſiæ de Matrimonio, ad quod requiritur ſimultas phyſica Parochi, & teſtium; alioqui eſſent ſolum teſtes ſingulares. *Ita Sanchez.* At non obeſt valori Matrimonii ſi repugnent; quia Concil. eorum præſentiam, non conſenſum requirit, & ſine hoc obtinetur finis Decreti, qui eſt, ut tale Matrimonium Eccleſiæ conſtare poſſit. *Sac. Congregat.* (inquit Fagnanus in cap. *Quoniam*; *l. de conſtit.*) *declaravit validum eſſe Matrimonium contractum coram Parocho etiam invito, & per vim adhibito, qui ſibi aures obturaverit. Item coram Parocho tam viri quam mulieris etiam in aliena Parochia, etiamſi Epiſcopus illi Matrimonium interdixerit. Item coram Parocho etiam minoribus tantum Ordinibus initiato, qui non poteſt tamen legare niſi Sacerdotem.* Immo valet contractum coram Parocho ſuſpenſo, excommunicato, vel irregulari, ut declaravit Sac. Congreg. Cardinalium, teſte eodem Fagnano. Graviter tamen peccant, qui coram Parocho invito contrahunt, quia gravem admittunt irreverentiam in Eccleſiam, cujus ille perſonam ſuſtinet, niſi irrationabiliter contradiceret, nec poſſet adiri ſuperior.

Nota 4. Secundum multos, ad valorem ſufficiunt quilibet teſtes ratione utentes. Nam nulli excipiuntur a Concilio, & concurrunt cum alio fide digno, nempe Parocho, cujus habilitas ſupplet.

Nota. 5. Vagi, & qui nullibi certas ſedes habent, debent contrahere coram Parocho loci, in quo verſantur dum contrahunt. Quia nullus alius eſt proprius eorum Parochus, & ex Concil. ſeſſ. 24. c. 7. ubi *Parochis præcipit, ne illorum Matrimoniis interſint, niſi prius diligentem inquiſitionem fecerint*, num ſcilicet liberi ac idonei ſint ad contrahendum: *& re ad Ordinarium delata, ab eo licentiam id faciendi obtinuerint.*

Nota 6. In locis hæreticorum, ubi Conc. Tridentinum promulgatum fuit, ut in Hollandia, ex diſpenſatione Eccleſiæ valet Matrimonium Catholicorum ſine præſentia Parochi contractum, ſi ibi nullus ſit Parochus catholicus, nec ejus vices ſupplens, vel ſi nequeat, ſine gravi periculo, adiri aut advocari, modo adhibeantur ſaltem duo teſtes, ut declaravit Sac. Congreg. teſte Bellarmino in epiſt. ad Octavium Tricar. Epiſcop. Nam Decretum Conc. Trid. non ſe extendit ad ea loca, ubi nulli ſunt Parochi, nec Vicarii, nec Epiſcopi.

Nota 7. Ex diſpenſatione tacita Papæ, & uſu Eccleſiæ validum eſt Matrimonium hæreticorum in locis ubi publice exercent ſuam religionem, modo con-

tractum ſit ſecundum ritum, & leges loci, licet ibi Trid. Conc. promulgatum fuerit, ut in Hollandia. Nam Eccleſia non permittit, ut hæretici illi ad Fidem Catholicam converſi alias nuptias contrahant, & eorum liberos habet ut legitimos. Ita Pœnitentiaria Romana reſpondit ad Epiſc. Caſtorienſ.

Nota 8. Habens domicilium in loco ubi Decretum Conc. promulgatum non eſt, invalide contrahit clandeſtine in alio loco ubi receptum eſt. Quia contractus fieri debent ſecundum legem loci in quo celebrantur: nam contrahentes ſortiuntur forum loci in quo contrahunt. Immo incola loci ubi Concil. receptum eſt, invalide contrahit ſine Parocho, & teſtibus in loco ubi non eſt receptum, ſi eo ſe conferat in fraudem Decreti, hoc eſt, ut clandeſtine contrahat, ut Sac. Congr. declaravit.

Nota 9. Matrimonium clandeſtinum non reſolvi in ſponſalia, declaravit Sac. Congr. apud Fagnan. c. *Ad audientiam.*

Nota 10. Non licet Parocho, qui etſi ſolus extra confeſſionem novit occultum impedimentum, tali Matrimonio aſſiſtere. Quia tunc officium teſtis obit; nemo autem teſtimonium præſtare poteſt de actu, quem ſcit eſſe irritum. Si ſit impedimentum non dirimens, v. gr. votum caſtitatis, tenetur privatim monere; ſi nihil proficiat, rem ad Ordinarium deferre: nam ex officio paſtoris tenetur maxime impedire peccatum ſubditi. *Layman.*

✠ *Nota*. De Matrimoniis occultis vide Conſtit. Benedicti XIV. incipien. *Satis vobis compertum*, vol. 1. Bullar. pag. 29. in qua, quomodo ſit permittenda, & qua ratione celebranda, præſcribitur: Atque *primo*, monentur Epiſcopi, *ne facile, & ſine legitima, & urgente cauſſa moveantur ad remittendum Publicationes, a quibus contracturi Matrimonium ſæpe per malitioſam ſuggeſtionem petunt diſpenſari.* 2. Hortatur, & impenſe eoſdem Epiſcopos admonet, ut diligenter inquirant, *num perſonæ Matrimonium ſecreto contrahere petentes, ejus qualitatis, gradus, & conditionis ſint, quæ id probe expoſcant: & ut curent, antequam contrahendi facultatem faciant, quod contrahentes clara, & indubia, & quavis fraude immunia exhibeant documenta ſtatus liberi, ad avertendum ab iis, qui improbi ſint ingenii, polygamiæ periculum.* 3. Statuitur, ut coram Parocho hæc Matrimonia celebrentur alterius ex contrahentibus; nec ſine gravi compellente cauſſa extraneus Sacerdos ad id muneris deputetur; ac præcipitur, ut a Parocho, vel Sacerdote contrahentes de proprio debito moneantur. 4. Matrimonii occulti documenta Epiſcopo exhiberi, in acta reſervari, & caute ſervari jubentur. 5. Præcipitur, proles ex eo ſuſcepta tempeſtive in Eccleſia, in qua aliis infantibus Sacramentum indiſtincte confertur, baptizari, ejus nativitas Epiſcopo rite deſcribi, *vel immediate per parentes ipſos, vel per litteras eorum charactere exaratas, vel per fide dignam perſonam ab ipſis parentibus deſignatam*, & demum in actis vide Decr. 6. In contravenientium pœnam Matrimonii divulgatio ſtabilitur, atque hæc nota fieri oportere jubetur hujuſmodi Matrimonia contrahere contendentibus.)

XIV. *Impotentia*, ſeu inhabilitas ad coitum naturalem, & prolificum, oritur vel ex maleficio, vel ex cauſſa naturali; & quidem in femina ex arctitudine vaſis, in viro autem vel ex nimia frigiditate naturæ, vel ex teſticulorum carentia aut attritione, vel complexionis debilitate: unde fit ut non poſſit ſemen prolificum intra vas mulieris effundere.

Impotentia alia eſt abſoluta, qua quis eſt impotens reſpectu omnium; alia reſpectiva, qua quis eſt impotens reſpectu alicujus tantum. Et utraque ſubdividitur in perpetuam, & temporalem. Perpetua eſt ea, quæ tolli nequit ſine miraculo, vel ſine peccato, vel ſine vitæ periculo. Temporalis, quæ tolli poteſt ſine peccato, vitæ periculo, & miraculo, ſed mediis licitis, & ordinariis, ſive naturalibus, ſive ſupernaturalibus, ut precibus, exorciſmis contra maleficia.

Porro ſterilitas non eſt impotentia: nam ea non obſtante poteſt eſſe copula per ſe apta generationi, licet hæc per accidens non ſequatur, defectu ſcilicet morbi, vel alicujus accidentalis qualitatis ſeminis, vel aliunde.

Dico 1. Impotentia perpetua antecedens Matrimonium, quamvis ſe teneat ex parte unius, illud irritat tum jure Canonico; ut patet ex titulo *de frigidis &c.* tum jure naturali: quia Matrimonium conſiſtit in mutua traditione poteſtatis corporis ad copulam aptam generationi. At impotentia perpetua ex natura rei, ideoque jure naturali, impedit talem traditionem; nemo enim poteſt tradere poteſtatem actus, quem nullo modo habet in ſua poteſtate: nam nemo poteſt dare quod non habet, nec quis poteſt ſe obligare ad id quod dare vel facere nequit, *cum impoſſibilium nulla obligatio ſit*, l. 245. *de reg. jur.*

Quare impotentia perpetua abſoluta dirimit Matrimonium reſpectu omnium; reſpectiva ſolum reſpectu illius perſonæ ad quam eſt. Nam eatenus impotentia irritat, quatenus impedit ne contrahens poſſit dare dominium, & uſum ſui corporis ad copulam generationi aptam.

Hinc Eunuchi utroque teſticulo privati nunquam poſſunt valide contrahere ob defectum ſeminis prolifici, ut declaravit Sixtus V. in Bulla 59. Idem eſt de illis, quibus attritus eſt uterque teſticulus, vel qui, integris licet partibus, ſemen prolificum emittere nequeunt ob naturalem frigiditatem, vel perpetuam complexionis debilitatem. Secus dicunt de viro ægrotante, quia in hoc vere extat potentia habitualis, quæ eſt ſolum ligata per accidens.

Dico 2. Impotentia temporalis nullo jure irritat Matrimonium, c. 6. *de frigid. &c.* Quia cum poſſit tolli, adeſt materia ſufficiens contractui, ſive quia non eſt impotentia ſimpliciter, ſed ſecundum quid tantum; nam eſt vera potentia quamvis impedita ad tempus, vel adminiculo aliquo indigens.

Si dubium ſit, an impotentia Matrimonium præcedens, perpetua an temporalis ſit, non licet Matrimonium inire: quia exponeretur ſine neceſſitate Sacramentum periculo nullitatis. Quod ſi jam contractum eſt, nunc a jure conjugibus conceditur triennium experientiæ, ut adhibitis mediis poſſibilibus ac licitis conentur tollere impotentiam, quo completo, ſi duret impotentia, nullum eſt Matrimonium, c. 5. *de frigid. &* ubi ſi bona fide contraxerunt, iis permittitur, ut ſimul permaneant, ut frater & ſoror. Quod intellige, modo conſtet abeſſe omne inconti-